

Izvorni znanstveni rad  
UDK 94(497.5 Dubrovnik)“1667“  
343.71(497.5)“1667“  
Primljeno: 5.8.2014.

## ***SVE SE RAZGRABI KO JE BOLJE MOGO: KRAĐE IZ RUŠEVINA NAKON DUBROVAČKOG POTRESA IZ 1667. GODINE***

PETRICA BALIJA

**SAŽETAK:** Kazneni postupci nakon *Velike trešnje* odraz su jednog od najdramatičnijih razdoblja u povijesti Dubrovačke Republike: razdoblja oporavka, stabilizacije i obnove. Temeljem prijava za krađe vezane uz posljedice potresa, podignutih od ponovne uspostave sudske vlasti 21. lipnja 1667. do kraja 1676. godine, utvrđuju se trendovi u dva tada dominantna društvena procesa: restituciji autoriteta vlasti i pravosudnog sustava, te u obnovi srušenih građevina. Prvi dio istraživanja izložen je u ovom radu i obuhvaća krađe dragocjenosti, opreme kuće i drugih stvari iz ruševina koje su se događale neposredno nakon potresa i tijekom iskopavanja iz ruševina. Svjedočanstava suvremenika dočaravaju nesigurnost i očaj, te promjene u društvenom poimanju krađe, otkrivaju počinitelje i njihovu ulogu u društvu. S druge strane, istražuje se uloga vlastele u kriznoj situaciji, načini zaštite imetka i sprečavanja krađa, tijek i metode povratka autoriteta vlasti i postupne stabilizacije.

*Ključne riječi:* Dubrovačka Republika, 17. stoljeće, 1667, potres, krađe, novac, dragocjenosti, oprema kuće, kmetovi, sluge, vojnici

*Keywords:* Republic of Dubrovnik, 17th century, 1667, earthquake, plunder, money, valuables, household items, serfs, servants, soldiers

### *Uvod*

Posljednja desetljeća 16. stoljeća Dubrovniku donose stagnaciju gospodarstva, a u 17. već je načet ozbiljnom krizom. Požari, potresi, epidemije, nepovoljne

---

**Petrica Balijski, viši stručni savjetnik, konzervator za nepokretna kulturna dobra u Konzervatorskom odjelu u Dubrovniku. Adresa: Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Dubrovniku, Cvijete Zuzorić 6, 20000 Dubrovnik. E-mail: petrica\_stojan@yahoo.com**

---

gospodarske prilike i previranja u vlasteoskim krugovima iscrpili su Republiku,<sup>1</sup> a najveće iskušenje je tek slijedilo. Velika srijeda 1667. godine za Dubrovnik je označila nepovratnu prekretnicu u njegovu razvoju. Razoran potres srušio je veliki dio Grada i usmrtio gotovo polovicu njegova stanovništva.<sup>2</sup>

Godine što su uslijedile nakon katastrofe u dubrovačkoj su povijesti obilježene grčevitom borbom za ekonomsko preživljavanje i državopravni opstanak Republike. U Državnom arhivu u Dubrovniku sačuvani su brojni dokumenti koji svjedoče o naporima Vlade da se suoči s vanjskopolitičkim izazovima te problemima obrane i obnove Grada i gospodarstva. Stoga su mnogi znanstvenici poklonili pozornost ovom razdoblju, ali uglavnom u sklopu širih fenomena koji su im bili u fokusu istraživanja,<sup>3</sup> dok se mali broj radova bavio samo potresom i njegovim posljedicama na život u Dubrovniku.<sup>4</sup> Stoga je ovo istraživanje temeljeno na spisima Kaznenog suda u desetogodišnjem razdoblju nakon potresa. Kroz iskaze dubrovačkih stanovnika pokušalo se proniknuti u svu težinu njihove svakodnevice i probleme s kojima su se suočavali.<sup>5</sup>

### *Istraživanje krađa vezanih uz potres i poslijepotresnu obnovu (1667-1676)*

Navedeni dokumenti otkrivaju mnogo o zbivanjima u Gradu, promjenama društvenih obrazaca i relativizaciji moralnih normi, o krizi, procesu ponovne

<sup>1</sup> Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, I. Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva*. Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2011: 264-268.

<sup>2</sup> N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, I*: 271.

<sup>3</sup> Vicko Adamović, *O trešnjama Grada Dubrovnika*. Biblioteka za povijest dalmatinsku, knjiga 7. Dubrovnik: Tiskarnica Joza Flori, 1883; Đuro Körbler, *Pisma opata Stjepana Gradića Senatu Republike Dubrovačke od godine 1667. do 1683*. Zagreb: Tisak dioničke tiskare, 1915; *Dubrovačka akta i povelje*, sv. III/2, prir. Jovan Radonić. Beograd: SKA, 1939; J(elenko) Mihailović, *Seizmički karakter i trusne katastrofe našeg južnog primorja od Stona do Ulcinja*. Beograd: SAN, 1947; Lukša Beritić, »Ubikacija nestalih gradjevinskih spomenika u Dubrovniku.« *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 10 (1956): 15-83; Lukša Beritić *Urbanistički razvitak Dubrovnika*. Zagreb: Zavod za arhitekturu i urbanizam Instituta za likovne umjetnosti JAZU, 1958; Radovan Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*. Beograd: Prosveta, 1983; *Zbornik radova o dubrovačkom učenjaku Stjepanu Gradiću (1613-1683) u povodu 300. godišnjice njegove smrti*, ur. Žarko Dadić. Zagreb: Hrvatsko prirodoslovno društvo, Sekcija za povijest znanosti, 1985; Stjepan Krasić, *Stjepan Gradić (1613-1683) Život i djelo*, Zagreb: JAZU, 1987.

<sup>4</sup> Antonije Vučetić, »Sitnice iz dubrovačke prošlosti.« *Srđ* 3/12 (1904): 550-560; Lujo Vojnović, »Prva smrt Dubrovnika (6 aprila 1667).« *Letopis Matice srpske* 87/288 (1912): 52-69; Radovan Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak posle velikog zemljotresa 1667 g.* Beograd: SAN, 1960; Nella Lonza, »Ma niti je suda ni pravde. Kriminalitet i pravni poredak Dubrovačke Republike nakon 'Velike trešnje'« *Dubrovnik* 4/2 (1993): 257-261.

<sup>5</sup> Zahvaljujem se Nelli Lonza za veliki angažman i neprocjenjivu pomoć pri izradi ovog rada.

stabilizacije vlasti u Republici i počecima obnove. U njima je sadržan veliki broj važnih podataka o pojedinim uglednim građanima, o pozicijama njihovih kuća i ljetnikovaca te materijalnim gubicima u potresu. Osim toga, oni skrivaju priče anonimnih građana: kućnih sluškinja, kmetova koji su prekopavali ruševine, opljačkane siročadi i udovica, pohlepnih vojnika i drugih od kojih je sazdana sumorna dubrovačka svakodnevnica nakon katastrofe. Analizirane su sve krađe koje se mogu vezati uz posljedice potresa i poslijepotresnu obnovu. Od ponovne uspostave Kaznenog suda (21. lipnja 1667) do kraja 1676. godine u pisarnici Kaznenoga suda evidentirano je ukupno 350 slučajeva koji se odnose na tu vrstu kriminaliteta.<sup>6</sup>

Od svih analiziranih slučajeva 30% se odnosi na krađe stvari i dragocjenosti iz kuća u gradskoj jezgri. Te su krađe počinjene neposredno po *Velikoj trešnji*, u *doba bezvlađa*, kako to razdoblje nazivaju suvremenici i historiografija,<sup>7</sup> a intenzivno se prijavljuju do kraja 1668. godine, premda manji broj tužbi nalazimo i mnogo kasnije.

Za drugo razdoblje - *doba obnove*, karakteristične su krađe građevinskog materijala, koje su se u većoj mjeri događale izvan gradske jezgre nego u njoj.<sup>8</sup> Iako ovi postupci brojčano dominiraju, vrijednost ukradene robe i njihov značaj uopće je neusporedivo manji. Krađe vezane uz proces obnove, uz određene oscilacije, intenzivne su kroz čitavo desetogodišnje razdoblje koje je obuhvaćeno ovim istraživanjem. Naime, u dubrovačkim selima dugo nakon tragedije nije uspostavljen red i nadzor javne vlasti. Osim što je sam potres poremetio odnose kmetova i njihovih oslabljenih gospodara, stalni upadi i pljačke hajduka i turskih pandura koje vlast nije mogla kontrolirati unosili su nemir u dubrovačko stanovništvo.

Broj prijavljenih krađa unutar zidina na svom je maksimumu 1667.<sup>9</sup> i otada gotovo stalno pada do kraja razdoblja. Kad bi se analiziralo vrijeme počinjene krađe, pad broja tužbi u Gradu bio bi još očitiji, jer se veliki dio kasnije podignutih tužbi odnosi na krađe izvršene neposredno nakon potresa.

---

<sup>6</sup> Za navedeno razdoblje obrađene su arhivske serije Državnog arhiva u Dubrovniku (dalje: DAD): *Lamenta del Criminale*, serija 50.3 (dalje: *Lam. Crim.*), svesci 7-11 i *Lamenta de intus et de foris*, serija 53 (dalje: *Lam. Int. For.*) svesci 65-73. Analizirano je razdoblje od godine kada se ponovno uspostavlja sudska vlast do kraja 1676. godine.

<sup>7</sup> N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, 1: 270; R. Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*: 244.

<sup>8</sup> Samo se u nekoliko slučajeva krađe dijelova kuće preklapaju s krađom kućnog inventara.

<sup>9</sup> Najveći broj tužbi za krađe u Gradu podignut je 1667. godine, a odnosi se na razdoblje od uspostavljanja suda do kraja godine, što je manje od šest mjeseci.

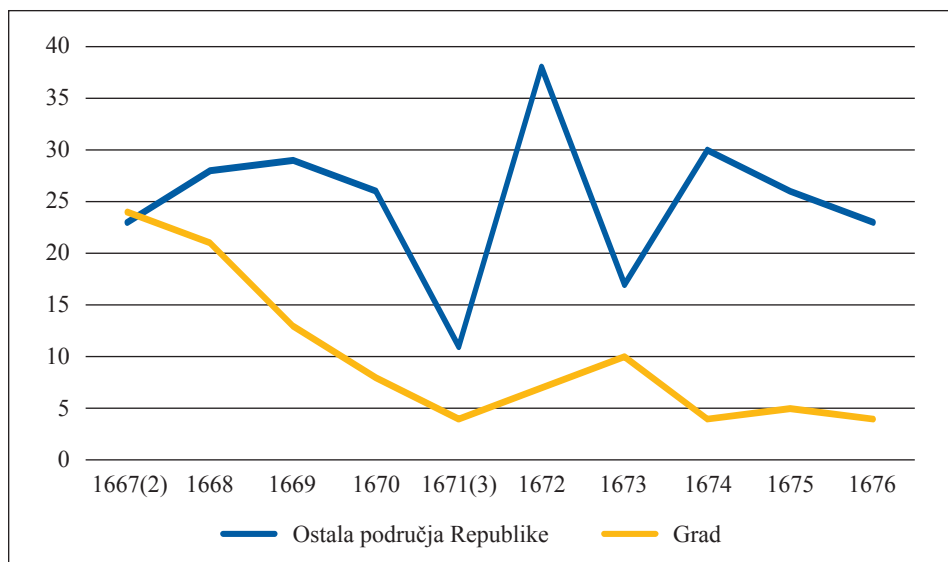
Tablica 1. Prijave krađa vezanih uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)

Godina	Dubrovnik	Ostala područja Republike
1667.*	24	23
1668.	21	28
1669.	13	29
1670.	8	26
1671.	4	11
1672.	7	38
1673.	10	17
1674.	4	30
1675.	5	26
1676.	4	23
<i>Ukupno</i>	100	251

\*Odnosi se na razdoblje od uspostavljanja Kaznenog suda nakon potresa do kraja godine (manje od šest mjeseci)

Izvor: *Lam. Crim. sv. 7-11; Lam. Int. For. sv. 65-73.*

Grafikon 1. Prijave krađa vezanih uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)



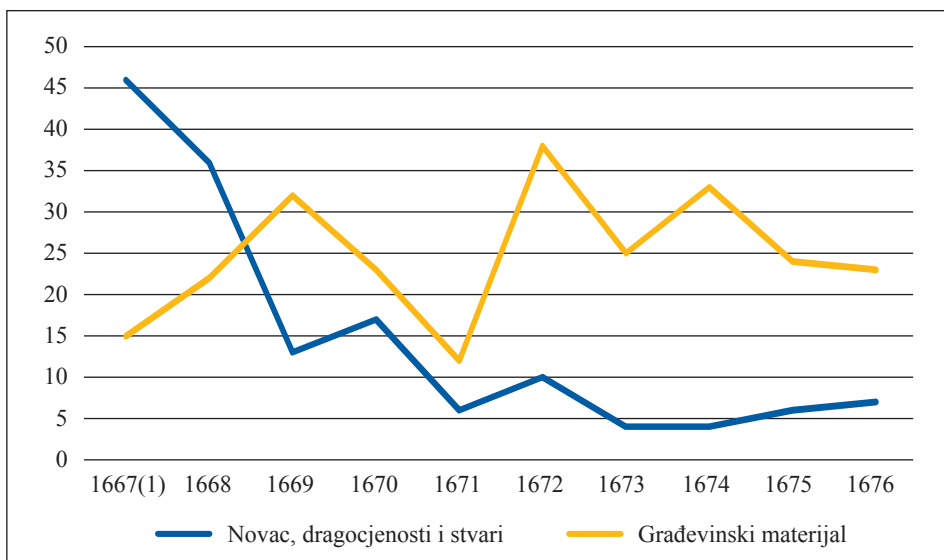
Tablica 2. Vrsta ukradene robe u prijavljenim krađama vezanim uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)

Godina	Vrsta ukradene robe	
	Novac, dragocjenosti i stvari	Građevinski materijal
1667.*	46	15
1668.	36	22
1669.	13	32
1670.	17	23
1671.	6	12
1672.	10	38
1673.	4	25
1674.	4	33
1675.	6	24
1676.	7	23
<i>Ukupno</i>	149	247

\*Odnosi se na razdoblje od uspostavljanja Kaznenog suda nakon potresa do kraja godine (manje od šest mjeseci)

Izvor: *Lam. Crim. sv. 7-11; Lam. Int. For. sv. 65-73.*

Grafikon 2. Vrsta ukradene robe u prijavljenim krađama vezanim uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)



Teritorijalnu distribuciju prijava prati podjela prema vrsti ukradene robe. Naime, u danima neposredno po potresu dominantne su krađe kućnih potrepština i dragocjenosti iz ruševina u Gradu. Nakon 1668. godine najveći broj prijava odnosi se na krađe građevinskog materijala i tako je, uz određene oscilacije, sve do kraja razdoblja.<sup>10</sup>

Ovo je prvi od dva rada koji se bave temom poslijepotresnih krađa i detaljnije istražuju slučajeve vezane uz *doba bezvlada*, dok će *doba obnove* biti obrađeno u drugom članku.

*Poremećaj moralnih normi: "Bolje da ja uzmem nego tko drugi"*

Na Veliki četvrtak 1667. godine, dok se požar nesmiljeno širio gradom, a sjena divljačke pljačke u koju će se već sutradan upustiti Turci i Vlasi iz zaleđa već se nadvila nad nezaštićenim preživjelim dubrovačkim pukom,<sup>11</sup> Paskoje Ivanov Trumbarica iskopavao je unesrećene iz ruševina. Jedan je od hrabrijih koji nisu pobjegli, iako je tlo i dalje stalno podrhtavalo. Urušene građevine mogle su ga poklopiti, kao i mnoge druge koji su bili zarobljeni pod ruševinama, a vađenje ranjenika bila je okrutna utrka s vremenom. Maruša Vickova, sluškinja Luca Rešetine iz Gruža, svjedočila je pred sudom godinu dana kasnije, prisjećajući se kako je izgledalo to sablasno jutro u Gradu dan nakon potresa. Njena gospođa poslala ju je u grad skupa s prijateljicom Katarinom da prodaju malo kruha, jer je trebao mnogima. Čule su da je Anica, neudata kći Vladislava Jeronimovog Menze, koja je bila prijateljica njihove gospođe, još živa pod ruševinama crkve Sv. Marka, pa su je pošle osloboditi. Tamo su vidjele Paskoja koji je već vadio tijela iz ruševina. Uz teško ranjenu Anicu, pronašao je mrtvu Mariju, suprugu Frana Đivovog Sorgo. Marija je na ruci nosila dijamantni prsten vrijedan otprilike 80 dukata. Ugledavši ga, Trumbarica je rekao: "Bolje da ja uzmem nego tko drugi."<sup>12</sup>

Krađa se može smatrati gotovo uobičajenom postkataklizmičnom pojavom. Još i danas ona je neizbježna pratnja ratova i prirodnih katastrofa koje destabiliziraju društveno uređenje. *Velika trešnja* trenutačno je promijenila sliku

<sup>10</sup> Nije utvrđeno iz kojeg je razloga 1671. godine prijavljeno mnogo manje krađa koje se mogu vezati uz potres i poslijepotresnu obnovu nego ostalih godina. Taj se fenomen na grafikonu očituje kao pad, iako su slučajevi prema svim analiziranim kriterijima unutar trendova.

<sup>11</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 21.

<sup>12</sup> Dana 7. travnja 1668. godine Stjepan Đivov Sorgo i Brnja Nikolin Giorgi tužili su Paskoja Ivanovog Trumbarica u ime Frana Đivovog Sorgo (Ciculina) koji je odsutan iz države (*Lam. Crim.* sv. 7. f. 108, 117).

Dubrovnika, ali i moralne okvire njegovih stanovnika. Prema izjavama optuženih za krađe,<sup>13</sup> primjećuje se da oni sami sebe u toj situaciji nisu smatrali kradljivcima. Čak i dok su skidali nakit s leševa smatrali su da čine jedino logično i neizbježno: osiguravaju svoju neizvjesnu budućnost.

U spisima Kaznenog suda optuženici otkrivaju kako su od lojalnih građana postali pljačkaši. Uhvaćen u krađi novca i vrijedne robe iz ruševine kuće svoga bogatog susjeda, Đuro Pavov krznar je izjavio: “Kako drugi nose iz Grada, tako i ja nosim.”<sup>14</sup> Zaista, i drugi su krali iz navedene kuće, pa je za isti zločin u drugom postupku optužen Matijaš Mihajlov Delija iz Topolog koji je do potresa u njoj stanovao, a vrijedne stvari iskopao je i odnio uz pomoć Hađi Đura Nikolića, Bošnjaka.<sup>15</sup>

Na isti način će se opravdati Petar Đivanov iz Ogarića, zatečen u krađi u utorak po Uskrsu. Na pitanje tko ga je poslao, on je odgovorio: “Išli su i bili drugi, tamo sam i ja pošo.” Došao je sa skupinom svojih sumješтана koji su isto govorili: “Došo sam za što izvaditi.”<sup>16</sup> Svi su oni bili poštteni građani ili poslušni kmetovi dok ih potres nije suočio s razbojstvima i strahom, te nedostatkom državne stege i zaštite. U nekoliko kritičnih dana, u kojima Republika gotovo da i nije postojala, razbojnici iz zaleđa koji su poharali grad postavili su nove kriterije ponašanja i održanja. Dok je vatra gušila vapaje zatrpanih i prijetila neiskopanim vrijednostima, neki su riskirali svoj život za spašavanje sugrađana, a drugi su iskoristili tuđu nesreću za svoj probitak.

U potresnim svjedočanstvima pred kaznenim sucima, preživjeli se prisjećaju strahotnih prizora prekopavanja ruševina u potrazi za bližnjima, obiteljskim vrijednostima i kućnim inventarom. Mnogi su stanovnici pobjegli iz Grada u strahu od požara, novih potresa i urušavanja tla, kao i od nepodnošljivog smrada nepokopanih tijela ljudi i životinja, a dio se pridružio kradljivcima. Stoga je bilo vrlo teško naći pomagače za opasan posao iskopavanja. U nedostatku slugu i bjesomučnoj utrci s vremenom, nemoćni pred gomilama kamenja, vlasnici kuća su slali po svoje kmetove, kojima je trebalo više dana da dođu iz svojih udaljenih sela u Grad. Mnogi su čekajući izgubili svoje najmilije.<sup>17</sup> Spašavanje unesrećenih živo opisuje Matko

<sup>13</sup> “Išli su i bili drugi, tamo sam i ja pošo” (*Lam. Int. For.* sv. 65. f. 173-175).

<sup>14</sup> *Lam. Int. For.* sv. 72, f. 182v.

<sup>15</sup> Tužbu je podnio Frano Nikolin, doseljenik iz Bosne, punomoćnik svoje žene Katarine, kćeri Augustina Dragojlovića iz Sarajeva (*Lam. Crim.*, sv. 10. f. 13v-14, 28v, 44v).

<sup>16</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 173-175; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 136.

<sup>17</sup> Frano Jakovljević Bobali u pismu Marku Basseglju piše da je mogao spasiti dijete koje mu je umrlo od gladi pod ruševinama samo da su mu kmetovi iz Osojnika stigli prije (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 60).

Cvjetkov iz Župe, sluga postolara Decija Leonija. Matko se u vrijeme potresa zatekao na Placi, odakle je odmah pobjegao na Brgat i tek se treći dan vratio u Grad. Uz srušenu kuću našao je gospodara kako s još dva *djetića* pokušava iz ruševina izvaditi i spasiti svoju suprugu Katu. Iako teško ranjena, još je uvijek bila živa. Odmah je priskočio u pomoć, međutim, ni njih četvorica nisu mogli dobiti utrku s vremenom. Nakon tri puna dana patnje pod ruševinama vlastite kuće, Kata je preminula. Prije smrti rekla je supргу da je “zajmala zlatnu kolajnicu u pokojne Anice Marka Lovrova”, te da je vrati ako je pronađe. Postolar je pronašao kolajnicu, ali nije izvršio posljednju želju svoje supruge. Za nedjelo ga je 2. svibnja 1668. godine sudu prijavila Mada, udovica Serafina Bona.<sup>18</sup> Ona je preuzela brigu o imovini poginule obitelji Marka Lovrijenčevog Sorgo, a informacije o zbivanjima vjerojatno su otkrivene u postupku koji je Mada pokrenula na sudu nekoliko dana ranije, tvrdeći da je vojnik Ivan Mehmed prvih dana poslije potresa ukrao stvari koje su njezini kmetovi izvadili iz Sorgove kuće.<sup>19</sup>

*“Za ljubav Božju, pođi, nađi ljudi, ter iskopa”*: sluge i kmetovi u krađi nakon uspostave privremene vlasti

Predstavnici vlastele i uglednih građana sastali su se prvi put 10. travnja, a već sljedećeg dana donijeli su temeljne odluke za spašavanje Republike usmjerene na zadržavanje populacije, obnovu gradske jezgre i osposobljavanje Grada za obranu.<sup>20</sup> Imenovano je šest kapetana koje je predvodio Marojica Bernardov Caboga<sup>21</sup> i formirana vojska od 300 vojnika, koja je postavljena na gradska vrata kako bi spriječila upade razbojnika i kontrolirala sve što se iznosi iz grada. Iako je time zagarantiran viši stupanj sigurnosti dubrovačkim građanima, prema podacima iz sudskih spisa može se zaključiti da se pljačka vrijednosti iz ruševina odvijala i dalje. Dok se prisjećaju mučnog i nesigurnog razdoblja nakon potresa, svjedoci ga često nazivaju *doba bezvlada*, što se ne odnosi samo na prva tri dana poslije tragedije u kojima je izostao bilo kakav trag pravnog poretka Dubrovačke Republike, nego se proteže kroz dugo razdoblje u kojemu su ga preživjeli plemići počeli restituirati. Analizirajući pojedinačne slučajeve prijavljene sudu, u kojima se opisuju dani poslije potresa, može se zaključiti

<sup>18</sup> Lam. Crim. sv. 7, f. 133v; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 263.

<sup>19</sup> Lam. Crim. sv. 7, f. 131, 28. travnja 1667.

<sup>20</sup> Vinko Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526 do 1808*. Zagreb: NZMH, 1980: 134.

<sup>21</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 39-40; R. Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*: 252. Dnevnik Nikolice Bona vidi u: *Dubrovačka akta i povelje*, III/2: 761-768.



da je *doba bezvlasta* u samome gradu okvirno označavalo razdoblje dulje od dva mjeseca,<sup>22</sup> što se poklapa s vremenom intenzivnog iskopavanja iz ruševina i uspostavom sudske vlasti, u kojem su se masovno događale krađe unatoč strogoj kontroli vojnika. Naime, najamnici, kmetovi i sluge, koji su po nalogu vlasnika vadili imovinu iz ruševina, propuštani su kroz gradska vrata kako bi je odnijeli na sigurnija mjesta. Nakon izlaska izvan zidina, kontrola više nije bila moguća, pa su se neki polakomili i uzimali sebi dio iskopanih vrijednosti.

Osobito je bila ugrožena imovina poginulih ili odsutnih vlasnika. Braća Antun i Ivan Matteini u vrijeme potresa bili su izvan Dubrovnika. U Gradu im je srušena kuća i dvije *butige*, te kuća njihova rođaka, svećenika Mata Vickova, pri čemu su poginuli svi ukućani osim sluškinje Made Paskojeve. U odsutnosti vlasnika, Mada je preuzela organizaciju iskopavanja vrijednosti iz ruševina obje kuće, ali i mnogo više od toga. Braća Matteini vratili su se nakon nekoliko mjeseci na zgarišta svoga doma i shvatili da je sluškinja zloupotrijebila tragičnu situaciju koja ih je snašla. Kako su tvrdili, “učinila se gospodaricom” te angažirala klerika Stjepana Lonzu i Jakova Tvrdišu da joj iz ruševina izvuku vrijednu imovinu. Ne prepuštajući ništa slučaju, osobno je preuzimala sve što su joj iz dubine ruševina dodavali kopači. Prije nego je kuće progutao požar uspjeli su iz njih izvaditi zlatnih grošeta u vrijednosti 50 dukata, 40 zlatnih prstenova u vrijednosti 5.000 dukata, srebrnog pribora za jelo i pladnjeva, raznog tekstila: tele, raše bijele i sive, kože, 60 *faculeta*, tri *stramaca*, pet *krpatura*, *lincula*, ručnika i razne odjeće. Sve je to stavila u jednu škrinju i sakrila u *kanavetu* gdje stoji *ffaska* da joj tko ne ukrade. Osim toga, iz *stačuna* je izvukla *veće leguma* u vrijednosti 153 dukata. Mada je zamolila svećenika don Marina Cavolija da napiše njenome *gosparu* u *Jakin*: “Dođi najbrže er meni nema nikoga za preuzet robu što sam izvadila.” Sluškinja ipak nije gubila vrijeme čekajući *gospara* da se vrati. Uživajući u ulozi gospodarice otvorila je dućan na Pločama ispred Lazareta. U njemu je vjerojatno prodavala trgovačku robu iz ruševina kuće njena *gospara*, među kojom je u danim okolnostima najveća vrijednost bila stanovita količina spašenih sočivica. Između ostalih, prodala je dio Nikolici

---

<sup>22</sup> Osim iz procesa u kojima se opisuje vremenski okvir krađa, na isti zaključak navode i odluke Senata. Naime, krađe su se u velikoj većini odvijale za vrijeme iskopavanja leševa i stvari iz ruševina, što je bilo teško kontrolirati. Stoga je Vlada svojom intervencijom utjecala na ubrzanje procesa kao preduvjetom normalizacije stanja. Do lipnja 1667. godine u nekoliko navrata je donosila propise vezane za čišćenje ruševina u gradu, a 7. lipnja. 1667. naložila je da se za tri dana okonča vađenje robe iz ruševina. Vidi: Milan Rešetar, »Prvo vrijeme u Dubrovniku poslije velike trešnje od g. 1667.« *Novo doba* 86 (1936). To navodi na zaključak da je vađenje imovine iz ruševina u lipnju bilo pri kraju, pa se moglo pristupiti raščišćavanju i obnovi.

Bona u vrijednosti 24 dukata za potrebe vojske i plemića koji su boravili u Revelinu. Zanesena svojom novom ulogom, obećala je tisuću dukata onome tko je oženi, kupovala zlatne *senjale* i sirovu svilu, a iz Carigrada je naručila *un filzo di perle*, marame izrađene od svile i bisera, i druge vrijedne stvari. Bertucio Contarini u njeno je ime pisao brijaču Dominku Voloderu da joj luksuznu robu donese po povratku u Dubrovnik, te da će mu novac dati za oko dva mjeseca ispred Lazareta, u *butizi* koju je otvorila. Čini se da je suce od svega najviše zainteresirala sluškinjina narudžba, jer je iz sudskog zapisnika očevidno da su inzistirali na spornome pismu. Za razliku od ostalih aktivnosti oko spašavanja iz ruševina, narudžbu iz Carigrada nije nikako mogla opravdati interesima svojih gospodara. Više puta postavljali su joj pitanje je li naručila bisere ili perle i koje su veličine, na što se ona, svjesna svog društvenog statusa, branila koristeći retoriku hinjene skromnosti<sup>23</sup>: “Da sačuva Bog za perle, nego za malo bisera, a jesu li perle za mene?” “Doduše, gospodo, iza tega ne znam za perle, ma sam rekla njemu da je dobar biser.”<sup>24</sup> Dubrovačka vlastela, koja je u više navrata donosila zakone protiv luksuza u svojim redovima i skrivala bogatstvo od pohlepnih susjeda, nije tolerirala ovakve ispade. U kriznoj situaciji nakon potresa Dubrovčani su jedva odolijevali turskim nasrtajima na preostalu dubrovačku imovinu, uvjeravajući ih u svoje siromaštvo.<sup>25</sup> Mada je svojom narudžbom iz Carigrada mogla ugroziti te napore vlade i privući pažnju i pljačkaša i pohlepnih osmanskih dužnosnika.

Navedeni je sudski slučaj imao još jedan zanimljiv epilog. Samo dva tjedna kasnije na optuženičkoj su se klupi našla braća Antun i Ivan Matteini. Naime, među stvarima spašenim iz ruševina koje im je sluškinja vratila bilo je 40 dukata iz kuće njihova pok. rođaka don Mata Vickovog. Don Andro Lupi, prior i dužnosnik svećeničke bratovštine Sv. Petra od Katedre, na sudu je tvrdio da novac koji je bio pohranjen kod njihova blagajnika don Mata Vickovog pripada bratovštini.<sup>26</sup>

Izvanredna situacija mnoge je druge sluškinje također dovela u poziciju da preuzmu organizaciju spašavanja obiteljske imovine svojih gospodara. U njihovoj odsutnosti postavljale su se kao gospodarice razrušenih ognjišta te igrale značajnu ulogu u danima nakon potresa. Dobro informirane o razmještaju prostorija i tajnim spremištima, predvodile su u iskopavanju iz ruševina brojnije

---

<sup>23</sup> Slavica Stojan, *Vjerenice i nevjernice*. Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Prometej, 2003: 315-317.

<sup>24</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65. f. 215, 216v-221, 222-223v, 17. kolovoza 1667.

<sup>25</sup> Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*. Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003: 141-149.

<sup>26</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65. f. 236v; R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 139.

grupe ljudi, najčešće rodbinu i susjede iz udaljenih rodničkih mjesta, određivale cijenu i plaćale sudionicima u poslu dijelom iskopanog novca. Upućivale su svoje pomagače da prenesu izvađene i spašene stvari na sigurnija mjesta, ponekad u gospodarove ljetnikovce ako su ostali sačuvani. Na vratima od Ploča bila je postavljena ograda uz koju se strogo kontrolirao ulaz i izlaz iz razrušenoga grada. Vojnici su propuštali sluškinje koje su sa skupinama kopača iznosile iskopane vrijednosti. Neke od njih zlopotrijebile su svoje nove uloge, a neke jednostavno nisu znale kontrolirati situaciju. Sluškinja Kata Nikolina iz Rijeke dubrovačke, zvana Milovanova, preuzela je organizaciju iskopavanja vrijednosti iz kuće i tri *butige* njena *gospara* Mata Matovog, *botegara*. Mato je u vrijeme potresa bio u Veneciji, a imovini su prijetili požar i kradljivci. Nemajući se na koga osloniti u gradu, otišla je u Ogariće u Rijeci dubrovačkoj, u svoje rodno mjesto, te pozvala trinaest muškaraca da joj pomognu u iskopavanju. Već treći dan po potresu skupina je bila na ruševinama kuće i vadila preostalu imovinu. Prenijeli su je u *gosparevu* kuću u Rijeci dubrovačkoj. Međutim, vrativši se s putovanja, Mato je utvrdio da mu nedostaje roba u vrijednosti od nekoliko tisuća dukata, te je svoju sluškinju i njene pomagače optužio za krađu. Svjedočeći u svoju obranu, Kata je na sudu ispričala da tijekom iskopavanja nije bila u mogućnosti kontrolirati sve sudionike. Naime, uz najamnike, na ruševinama su bili i neki koji su prekapali u svoju korist. Nije slučajno da su i oni došli iz Ogarića. Pridružili su se skupini koju je predvodila sluškinja, uvidjevši da ova situacija pruža priliku za laku zaradu. Nije poznato je li sluškinja o tome izvijestila stražu kako bi zaštitila imetak svojih *gospara*, ali se čini da za vrijeme iskopavanja nije ništa poduzela. Budući da je bilo nemoguće kontrolirati iskopavanje, kontrola se provodila na izlazu iz Grada. Stoga su neke od navedenih kradljivaca, koji nisu bili s njom, zaustavili kod Revelina, oduzeli im ukradene stvari i prenijeli u utvrdu.<sup>27</sup> Samo oni koji su se mogli legitimirati kao sluge vlasnika mogli su iznositi stvari iz Grada.

Činjenica da su zidine, uz manja oštećenja, ostale u svojoj punoj zaštitnoj funkciji osigurala je opstanak Republike i omogućila vlasteli da uspostavi kontrolu na gradskim vratima već tri dana nakon potresa. Time je započela uspostava reda i stabilizacija; s malim brojem vojnika koje je Republika mogla angažirati zaustavljeni su pohodi razbojnika i uspostavljena djelomična kontrola nad iznošenjem vrijednosti iz gradske jezgre. Kontrola je bila kod tvrđave Revelin, na vratima od Ploča, gdje je bilo privremeno sjedište vojske i vlasti.<sup>28</sup>

<sup>27</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 173-175; R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 136.

<sup>28</sup> Kroz vrata od Pila iznosile su se ruševine i bacale na Brsalje (*Lam. Int. For.* sv. 65, f. 149v), zapis 25. veljače 1669.

S te se pozicije dalje moglo putovati kopnom ili morem. Dubrovačka Republika oduvijek je imala uske i slabo prohodne putove koji su je povezivali s opasnim zaledem. U poslijepotresnom razdoblju to se pokazalo izuzetno važnim. Naime, široki putovi omogućili bi bržu i masovniju provalu razbojnika u Grad i brži bijeg izvan granica Republike s ukradenim vrijednostima. Razbojnici koji su Grad opljačkali na Veliki petak, s natovarenim su se životinjama penjali uz padine Srđa i dalje prema osmanskoj granici, jer dubrovački putevi nisu omogućavali prolazak kolima. To je usporilo pljačkaše i omogućilo mehanizmima državne kontrole uspostavu reda,<sup>29</sup> te sprečavanje ponovnih provala razbojnika. Morski putevi vodili su prema ladanjskim imanjima na otocima, u Rijeci dubrovačkoj ili prema Mlinima i Cavtatu. Čini se da je Republika kontrolirala neke ključne točke. Samo nekoliko dana nakon ponovne uspostave vlasti Vicko Stjepanov Sorgo zaustavio je Trojana Paljetkovića iz Konavala i njegove pomagače Marka Vlahova iz Nadgrađa i vojnika Paskoja Carevića u Cavtatu ispred Dvora s ukradenim plijenom. Kradljivci su dotamo vjerojatno stigli barkom i namjeravali nastaviti pješke prema istoku. Međutim, na izlazu iz Cavtata dočekao ih je Sorgo u prisustvu župnika don Diamantea Fiaminija i Ilije Žirine zvanog Šeje, uhitio ih i oduzeo im novac i srebrno posuđe. Ispostavilo se da su stvari bile vlasništvo Vlaha Mihovog Bosdari, koji ih je sam nekoliko dana ranije pozvao da mu iskopaju vrijednosti iz kuće u Gradu. Međutim, suce je puno više zanimalo 110 dukata koje su kradljivci nosili sa sobom, a riječ je bila o novcu koji su primili od drugih građana za iskopavanje stvari ispod ruševina, među kojima i od jednog Židova.<sup>30</sup> U najvećem broju prijavljenih krađa krivci su bili angažirani na iskopavanju ruševina upravo od strane vlasnika kuća.

Kopači su bili organizirani u skupine, jer je posao bio vrlo zahtjevan i opasan, a uglavnom su dolazili iz manje pogođenih dijelova Republike,<sup>31</sup> s Mljeta, iz Primorja i Konavala, osobito Cavtata,<sup>32</sup> a neuobičajeno velik broj

<sup>29</sup> Uske prometnice bile su vjerojatno dio sustava državne sigurnosti Dubrovačke Republike. Naime, u opasnom okruženju i s malim brojem vojnika, prema mišljenju povjesničara Domagoja Madunića, Republika nije gradila široke prometnice ni sustave utvrđenja protiv opsade, jer se u kriznim situacijama, umjesto na vojnu obranu, oslanjala na diplomaciju, kojoj je trebalo omogućiti vremena da djeluje. Tek u 19. stoljeću, dolaskom Francuza s velikim brojem vojnika u Grad, počinje masovna izgradnja utvrđenja i prometnica.

<sup>30</sup> Tužba je podignuta 28. srpnja 1667. godine (*Lam. Int. For.* sv. 65, f. 199); R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 137.

<sup>31</sup> U pismu Frana Jakovljevog Bobali Marku Basseglju od 16. travnja 1667. navode se oštećenja u oklici Dubrovnika, u kojem se navodi kako su "Šipan, Slano, Primorje i Mljet ostali oslobođeni toga biča" (J. Mihailović, *Seizmički karakter i trusne katastrofe našeg južnog primorja od Stona do Ulcinja*: 34-35).

<sup>32</sup> Frano Jakovljević Bobali u svojim pismima Marku Basseglju u više navrata ogorčeno piše o pljačkama Cavtačana (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 90, 97).

došao je sa Šipana. Za razliku od ostalih Elafita, Šipan je pretrpio samo manja oštećenja, pa se na nj sklonio veliki dio vlasteoskih obitelji, osobito one koje su tamo imale svoja ladanjska imanja.<sup>33</sup> Na putovanju za Anconu i redovnice su kratko boravile na otoku, a neke su tamo i ostale.<sup>34</sup> Iako ugrožen od hajduka,<sup>35</sup> otok je pružao određenu sigurnost. Izbjegli Dubrovčani slali su Šipanjce u Grad da im iz ruševina kuća spase preostalu imovinu. Čini se da je na taj način, dok su gradske kuće bile u ruševinama a ulice neprohodne, značajan dio preostalih dubrovačkih dragocjenosti završio na Šipanu. Nešto od toga sklonjeno je u ljetnikovce obitelji, ali se mnogim stvarima zametnuo trag. Za neke znamo da su bile sakrivene u barakama na Šipanu i na okolnim nenaseljenim otocima.<sup>36</sup> Kradljivci su ponekad i zakopavali plijen, ali ni to im nije pružalo dovoljnu sigurnost. Vlaho Ivanov sa Šipana svjedočio je na sudu da je jedne noći, godinu dana nakon potresa, išao kod Luke Markovog kupiti vino i vidio ženu obučenu u bijelo kako “kopaše uz jedan tor”. On se sakrio iza stabla, a nakon što je žena otišla, pogledao je što je zakopala pod dračom. Tamo je bilo nekoliko srebrnih žlica i vilica i dva *saketa* koja nije otvorio. Vratio se ponovo treći dan s Petrom Andrijinim, no tada je sve bilo raskopano, a stvari odnesene.<sup>37</sup> Na otoku se trgovalo ukradenim predmetima. Primjerice, Miho Andrijaši tužio je Ivana Trubicu sa Šipana i njegovu ženu Mariju jer su kod njega založili jedan srebrni poslužavnik za 30 dukata, a poslije su provalili i oteli zalog. Istoga dana založili su ga kod svoga susjeda Miha Dobroslavića za 15 dukata.<sup>38</sup>

Šipanjac Ivan Trubica spominje se vrlo često u spisima Kaznenog suda. Jedan je od onih koji su se poprilično okoristili tragičnom situacijom koja je pogodila Republiku. Između ostalog, sudjelovao je u krađi iz srušene kuće Frana Radaglija, bogatog antunina koji je poginuo u potresu. Krađa je podigla u Dubrovniku puno prašine. Franove kćeri ostale su siročad, a iz kuće im je

---

<sup>33</sup> Izvještaj generalnog providura C. Cornara od 18. travnja 1667. (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 53).

<sup>34</sup> *Dumna* Paula Junijeve Resti iz samostana Sv. Klare otišla je s ostalim *dumnama* u Anconu, dok je *dumna* Petrunjela Caboga iz istog samostana ostala na Šipanu (*Lam. Crim.* sv. 7, f. 154). U slučaju pokrenutom inicijativom sudaca 28. srpnja 1668. spominje se da su i redovnice iz samostana Sv. Petra po potresu stigle na Šipan i poslale Šipanjce u Grad na ruševine (*Lam. Crim.* sv. 7, f. 221, 225v-226v, 28. srpnja 1668).

<sup>35</sup> Hajdučki napadi na Šipan spominju se u mnogim slučajevima, npr. *Lam. Crim.* sv. 7, f. 113v, 132, 163, 171, te u pismima Senata, područnih kancelara i vojnih zapovjednika (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 8, 280, 285, 296).

<sup>36</sup> Ilija Paskićev spremio je ukradene stvari na otoku Rudi (*Lam. Crim.* sv. 7, f. 221, 225v-226v).

<sup>37</sup> *Lam. Crim.* sv. 9, f. 44v, 46v-47, 48-48v, 50-52, 213v-216, 217v, 219-223, 231-231v, 266.

<sup>38</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 30, 15. listopada 1668.

sve odneseno. Vrlo opsežni postupci u dva su navrata vođeni pred svjetovnim, a treći put i pred crkvenim sudom. Prvu je tužbu 19. listopada 1668. podignuo Dominko Zlatarić, tutor malodobnih djevojčica, protiv Pava Lizardova iz Luke Šipanske. Međutim tijekom procesa se ispostavilo da je cijela skupina Šipanijaca umiješana u krađu, među kojima se najviše istaknuo Ivan Trubica. Optuženi Pavo Lizardov je na sudu izjavio da ga je Petar Vodopić, Radaglijev svak, zamolio da pođe na ruševine s riječima: “Pavle, za ljubav božju, pođi, ter nađi ljudi, ter iskopa gospara Frana Garmuzicu mrtva i sve što iskopaše, uzmi ti polovicu.” Okupio je Šipanijce i odveo ih na ruševine u Grad. Ivan Trubica, Đuro Palunkov i Ivan Stjepanov bili su u ruševinama u velikoj opasnosti od nadolazeće vatre. U samo dva sata izvukli su ogromnu količinu dragocjenosti, koje su na vrhu ruševine prihvaćali Pavo Lizardov i Vesela Andrina, sluškinja Radaglijevih. Dio su dali fra Dominiku, a dio ostavili u lođi, pa drugi dan predali Petru Zubanu s Mljeta, pudaru Petra Vodopića, ali je dio Trubica krišom uzeo sebi. Te je noći rekao ostalima: “Mi ćemo se naplatit u onome što sam ja uzeo”, međutim, kad su došli na Šipan i zatražili da im da ukradeno, rekao im je: “Ne dam jer sam ja mogao u ognju izgorit.”

Miho Andrijaši svjedočio je na sudu da je poslije potresa u svojoj kući u Suđurđu smjestio obitelji Marulina Kalana i Martola Anarsinija, dok je Trubica u gradu kopao vrijednosti iz njihovih kuća. Jednoga dana došao je na Šipan s punom barkom robe. U dvije vreće bile su stvari od ovih dviju obitelji, a treća je bila puna srebrnine, među kojom je bila i velika plitica s ugraviranim slovima F. R. Trubica je tvrdio da je to polovica srebra Frana Garmuzice koju su mu dali kao plaću. Zamolio je Andrijašija da to kod sebe pohrani, u strahu od hajduka. Na sudu je Trubica tvrdio da se zapravo radilo o mirazu koji je dobio za svoju suprugu Mariju, kći Jera Mihovog.

Na temelju ovog opširnog procesa, Zlatarić je 24. travnja 1669. godine podignuo tužbu protiv Vesele Androve iz Ošljeg, Radaglijeve sluškinje, i Katarine, žene Đura Lasića,<sup>39</sup> a u međuvremenu je i Nadbiskupska kurija izdala proglas da se pod prijeljnom ekskomunikacije jave svi koji nešto znaju o pljačkanju kuće Frana Radaglija. Budući da su djevojčice bile još u ranom djetinjstvu, skrbnici su ih odlučili zarediti, te je stoga Crkva polagala pravo na njihovo nasljedstvo.

U istražnom postupku Nadbiskupske kurije optužen je upravo Ivan Trubica. Svjedoci detaljno opisuju kako je u razdoblju od dvadeset dana poslije potresa u nekoliko navrata odlazio u Grad iskopavati stvari i donosio ih na Šipan.

---

<sup>39</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 182.

Trubica je angažirao još niz pomagača, obećavši im pola iskopanih vrijednosti, ali je i njih prevario, a tijekom iskopavanja skrivao je vrednije stvari pod kapu. Mještani su svjedočili da je zlatni *kolarin* iz Radaglijeve kuće kasnije viđen na Ivanovoj supruzi.<sup>40</sup>

Trubica je tipičan beskrupulozni profiter kakvoga iznjedre izvanredne društvene situacije. Dok su Dubrovčani još uvijek u očaju pokušavali iskopati svoje bližnje iz ruševina, on je organizirano krao. Ne gubeći vrijeme, već se četvrti dan po potresu uputio pljačkati razoreni Grad, a nakon stabilizacije stanja nastavio je sa sličnim ponašanjem, tako da je u razdoblju nešto kraćem od deset godina osam puta optužen za sudjelovanje u krađi.<sup>41</sup>

Indikativno je za nemoć kaznenog aparata to što je, unatoč ozbiljnim optužbama i svjedočanstvima očevidaca, Trubica ostajao na slobodi i bio aktivan u daljnjim krađama.

Nesigurnost i nepovjerenje u danima poslije potresa onemogućavali su normalno funkcioniranje društva. Krađe počinjene tijekom iskopavanja vrijednosti ispod ruševina često su skrivile sluge i kmetovi gospodara kuće.<sup>42</sup> Neki od njih živjeli su dotad s gospodarevom obitelji pod istim krovom. Ta izdaja je od pojedinačne prerasla u opću pojavu. U trenutku sloma zakonskih okvira pokazala se fragilnost dotad neprikosnovenog staleškog sustava te izašla na površinu sirova i okrutna ljudska narav. Bilo je teško očuvati imovinu čak i nakon spašavanja iz ruševina. Potresom načeti ljetnikovci nisu garantirali njenu sigurnost, osobito

---

<sup>40</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 373-376.

<sup>41</sup> Spominje se u postupku protiv Toma Gazivode iz Luke Šipanske, koji je poslije potresa pokrao brojne stvari iz srušene kuće svećenika Marulina Calana (*Lam. Int. For.* sv. 68, f. 149). Osim za krađu založenog poslužavnika, Miho Andrijaši ga je 1674. godine optužio za krađu kamenih prozorskih okvira s kuće na Konalu (*Lam. Int. For.* sv. 73, f. 83). Veliku količinu građevinskog materijala Trubica je 1675. godine ukrao s kuće Marina Marinija na Šipanu. Za krađu stabala ga je optužila Mada, udovica Marina Serafinovog Gozze (*Lam. Int. For.* sv. 73, f. 42) i Teodoro Generini (*Lam. Int. For.* sv. 73, f. 199; *Lam. Crim.* sv. 11, f. 137).

<sup>42</sup> U mnogim se primjerima izričito navodi da se radi o slugama ili kmetovima, a u nekima se to može zaključiti po tome što kradljivci redovito dolaze iz područja u kojima se nalaze ljetnikovci vlasnika pokradene kuće. Primjerice, srušenu kuću Frana Jakovljevog Bobali pokrao je Nikola Damjanov iz Kobaša (*Lam. Crim.* sv. 7, f. 69v, 70, 85, 18. siječnja 1668). U to vrijeme je Frano boravio u Kobašu, pobjegavši iz Grada u kojemu mu je pod ruševinama stradala gotovo cijela obitelj (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 84, 96). Srušenu kuću Luke Junijevog Sorgo u Gradu okrali su mještani Komolca (*Lam. Crim.* sv. 10, f. 50), gdje je posjedovao ljetnikovac (*Lam. Int. For.* sv. 69, f. 10v, 21. siječnja). Iako se može pretpostaviti da su sluge lakše otkriveni nego kakvi neznanci, najveći je razlog tome što je pristup Gradu bio strogo kontroliran i ograničen na one koji su imali legitiman interes za ulazak unutar zidina.

ako vlasnici nisu u njima stalno boravili. Nisu bile sigurne ni vrijednosti predane na čuvanje vojnicima u lođi. Dio imovine građani su nosili sa sobom bježeći u susjedne zemlje, dok su drugi mjesecima čekali da se tlo prestane tresti, boraveći na brodovima i po vrtovima kuća u okolici Grada. Vlaho Freschi se s obitelji smjestio na brod kapetana Pasabande s Pelješca. Donio je sa sobom sve što je uspio spasiti iz kuće. Međutim, u dugom razdoblju od dva mjeseca koja je proveo na njegovu brodu najveći dio spašenih stvari bio mu je ukraden.<sup>43</sup>

### *Naknadno podignute optužnice za poslijepotresne krađe*

Iako je velika većina krađa iz ruševina sudu prijavljena do kraja 1668. godine, takvi se slučajevi u manjem broju pojavljuju i kroz sljedećih deset godina. Razlozi za kasnije podizanje tužbi mogu se naći u dugotrajnom rješavanju nasljednih prava (što je bitno za legitimaciju u postupku), kasnijem povratku oštećenika u Dubrovnik, naknadno pristiglim informacijama i promjeni društvenih prilika.

Najveće pljačke dragocjenosti dogodile su se tamo gdje je kuća ostala bez gospodara. Udovice i siročad nisu uspijevali zaštititi svoju imovinu. U mnogim slučajevima poginule su cijele obitelji, a kradljivci su razgrabili stvari smatrajući da više ionako nikome ne pripadaju. Međutim, godinama kasnije indirektni nasljednici, polažući pravo na ukradenu imovinu, pokretali su postupke pred Kaznenim sudom.<sup>44</sup>

Ora, udova Orsata Brnjinog Giorgi, pozvala je Ivana Iljića Franovića, Iliju Kovačeva, Petra Radića, Ivana Radića i Ivana Guriša, svoje kmetove iz sela Smokovijenca u Župi, da iskopaju stvari iz kuće njena pokojnog *dunda* Agustina Tudisi, a svoju sluškinju Cvijetu poslala je u grad da ih nadzire. Kmetovi su iz kuće izvadili mnogo odjeće, tekstila, kućnih potrepština i oružje, ali su sve prisvojili i odnijeli. Cvijeta je na sudu tvrdila da su i njoj nudili da uzme dio, ali da nije htjela. Ora Giorgi, kao formalna nasljednica svoga pokojnog *dunda*, optužila ih je za krađu pred Kaznenim sudom već u veljači 1668.<sup>45</sup>

Iste godine sličan je slučaj sudu prijavio Marin Brnjin Caboga u ime svoje žene Marije, koja je naslijedila svoju majku Mariju, udovicu Marina Paskova

<sup>43</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 233, 24. kolovoza 1667.

<sup>44</sup> Sudeći po pokrenutim postupcima, dubrovački plemići rješavali su pitanje nasljedstva mnogo brže od stranih državljana.

<sup>45</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 94v, 28. veljače 1668.



Bona, nasljednicu svoga brata, pok. Đura Ivanova Menze. Đuro Menze poginuo je u potresu, a kuća mu je srušena. Njegova nećakinja Marija Bona nakon potresa se sklonila u vrt Martolice Matovog Cerva na Pilama, kao i mnogi drugi plemići koji su boravili pod šatorima nakon što su im srušene kuće.<sup>46</sup> Poslala je Cervinu sluškinju Anicu, ženu Ivana Glumca iz Topolog, da donese zlatni nakit iz srušene kuće. Međutim, ona je donijela samo neke sitnice, a svjedoci su joj vidjeli mnogo prstenja na prstima. Poslije nekoliko dana donijela je ipak *kolarin* od bisera sa zlatnim *senjalima* na Pile, a nakon deset dana par zlatnih naušnica s biserima i pet zlatnih prstenova s kamenom od *stima*. Ponovno je nakon nekoliko dana donijela nešto srebra, a dio je vratila tek nakon što je pritvorena u postupku koji je poveden.<sup>47</sup>

Nasljednici Petra Dragojlovića iz Sarajeva, koji je poginuo u potresu, javljaju se tek godinama nakon potresa. Moguće je da je tome razlog što nisu bili dubrovački podanici, pa su trebali više vremena za pripremu tužbe i ostvarenje svojih prava. Prvu prijavu podignuo je Đuro Nikolin u ime svoje žene, sestre i nasljednice dijela imovine pok. Iva Petrova Dragojlovića. On je 1674. optužio svoga susjeda Đura Pavovog, krznara, zato što je pokrao novac, kaftane i druga odijela od svile iz ruševina Petrove kuće nasuprot franjevačkog samostana te ih odnio u svoju kuću u Gružu.<sup>48</sup> Zbog krađe Petrove imovine javili su se i drugi nasljednici.

Sljedeće godine je Frano Nikolin, kao punomoćnik svoje žene Katarine, kćeri Augustina Dragojlovića iz Sarajeva, optužio Matijaša Deliju iz Topolog, koji je do potresa stanovao u Petrovoj kući, da je s Hađi Đurom Bošnjakom iz jedne rupe izvadio *škatulu* sa zlatnom *kolajnom* i *arslanijama* u više *gropa* i *saketa*. Sve su stavili u bisage i odnijeli u kuću Hađi Đura unutar zidina. Delija je priznao da je skinuo prsten s jednog leša i uzeo posrebreni mač (*schmittara forbita d'argento*) i drugi sličan od srebra s kamenjem.<sup>49</sup>

Veliki broj kasnijih tužbi potaknut je novim informacijama o zbivanjima neposredno nakon potresa, uglavnom pojavljivanjem ukradene robe na tržištu. Podanici Republike koji su sudjelovali u pljački a nisu odmah otkriveni i optuženi, skrivali su svoj plijen godinama. Zakopavali su ga, mijenjali u stranim zemljama, a oni koji su se odlučili na prodaju, ulazili su u vrlo opasnu transakciju koja ih je često razotkrivala i nakon potresa. Najsigurnije je bilo prodati ukradeno

<sup>46</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 51.

<sup>47</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 94-95, 129-129v, 140-140v, 201-201v, 29. prosinca 1668.

<sup>48</sup> *Lam. Int. For.* sv. 72, f. 182v.

<sup>49</sup> *Lam. Crim.* sv. 10, f. 13v-14, 28v, 44v.

izvan granica Dubrovačke Republike, u Italiji ili u zaleđu.<sup>50</sup> Međutim, kako mnogi za to nisu našli načina ili su podcijenili rizik da budu otkriveni, prodavali su ukradene stvari na Pločama ili po svojim mjestima na Šipanu, u Cavtatu, Primorju i drugdje. Srebro i zlato otkupljivali su zlatari, koji su po svoj prilici slutili porijeklo vrijednih predmeta koje su im donosili kmetovi na prodaju, ali ih to nije ometalo da se upuste u unosan posao.

Vojnik Ivan Maslač je u vrijeme neposredno nakon *trešnje* prekopavao ruševine Dvora te našao i ukrao dva srebrna vrča, od kojih je jedan bio bogato ukrašen. Vrčevi i drugo srebrno posuđe, kao i ostale kućne potrepštine ostale pod ruševinama Dvora, pripadali su tadašnjem knezu Šimunu Matovom Ghetaldi. Vjerojatno se o njihovoj sudbini ne bi ništa saznalo da ih Maslač nije dvije godine kasnije pokušao prodati zlataru Vidu Lukinom. Vido je odmah pretpostavio da su ukradeni, jer su bili vrlo fino obrađeni. Nakon što mu je Maslač priznao gdje ih je našao, Vido je predložio da ih odnese svom duhovnom ocu, dominikancu fra Gabrijelu, koji ih je vratio braći Ghetaldi.<sup>51</sup>

Zlatar Vido Lukin više se puta našao pred sucima Kaznenog suda, i to u svojstvu tužitelja, svjedoka i tuženika. Već 1668. godine optužio ga je Marin Bošković da mu je u potresu ukrao novce iz kuće.<sup>52</sup> Nekoliko mjeseci kasnije, Vidu su pokradene vrijedne stvari pohranjene u kući Katarine Đurove.<sup>53</sup> Ne navodi se što je bilo posrijedi, no mogle su to biti upravo one stvari koje je zlatar ranije pokrao prekopavajući ruševine nakon potresa. Budući da u razrušenom Dubrovniku nije cvjetalo zlatarstvo, početkom 1670. Vido je podizao zidove i postavljao krov na kući svećenika Mata Filele iznad Prijekog. Tijekom radova, Vido je pokrao prozorske igle i željezo za prozore.<sup>54</sup>

Drugi je zlatar Nikola Dujmov iz Mostara, tada nastanjen u Gradu, skupo platio svoju nepromišljenu akviziciju. Naime, 1672. godine Mato Kristov iz Gruža

---

<sup>50</sup> Nakon što su neki dubrovački najamnici poslije potresa opljačkali židovske tkanine u Carinarnici, zlato i srebro *dumanjskih* samostana i vrijednosti iz kuće u kojoj je stanovao nizozemski poslanik, vrijedan zlatni pojas prodali su u Mostaru, a jedan od njih, *barabanat* Živko Nikolin, odnio je u Carigrad 600 cekina (Antonije Vučetić, »Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.« *Srd* 3/3 (1904): 354-357). Imovinu dubrovačkih građana prenesenu na Šipan pokrali su hajduci i prodavali je Turcima pred Herceg Novim (Izvještaj zapovjednika dubrovačke vojske u Konavlima od 5 ožujka 1668. godine, vidi u: R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 285).

<sup>51</sup> Svećenik Mato Ghetaldi podignuo je tužbu protiv Maslača 19. listopada 1669. (*Lam. Crim.* sv. 8, f. 51v-52).

<sup>52</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 111v.

<sup>53</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 67v.

<sup>54</sup> *Lam. Crim.* sv. 8, f. 100.

prodao mu je komad srebra za 12 grošeta. Budući da se radilo o vrlo niskoj cijeni, zlatar je vjerojatno znao da kupuje ukradenu robu. Kasnije se ispostavilo da je srebro bilo od ukradenog kaleža iz kapelice Bernarda Sorga u Gružu. Mato je završio u zatvoru, a Nikola je Bernardu morao platiti još 13 dukata i 26 grošeta.<sup>55</sup>

Pokradeni dubrovački građani vjerojatno su pregledavali založene predmete kod gradskih zlatara, čekajući da se pojavi nešto od njihovih dragocjenosti. Kradljivci su, u nemogućnosti da je prodaju izvan granica Republike, ukradenu robu godinama kasnije zalagali kod zlatara ili je prodavali nekom bogatijem iz svog kruga poznanika, te tako preuzimali rizik da budu otkriveni. Supruga brijčača Marina Bartolomea prepoznala je srebrom optočenu britvu koja se dvije godine nakon potresa pojavila na tržištu, a koja je, zajedno s mnogim drugim predmetima od zlata i srebra, bila ukradena iz njihove srušene kuće. Ubrzo je utvrđeno da ju je založila Maruša, sluškinja Marije, neudate kćeri Jera Gondole, koja je, osim za krađu navedene britve, optužena i za krađu ostalih vrijednosti iz njihove kuće.<sup>56</sup>

Osim navedenih razloga za kasno pokretanje postupaka, niz krađa iz srušenih plemićkih kuća koje su se dogodile neposredno nakon katastrofe a prijavljene su godinama kasnije, otkrivaju i jedan zanimljiv društveni fenomen. U tim slučajevima počinitelji su od početka bili poznati, a oštećenici prisutni u gradu i aktivni u drugim postupcima, tako da nije bilo objektivnog razloga za kasnu reakciju na sudu. Međutim, dubljom analizom procesa vidljivo je da svi imaju isti obrazac. Naime, u danima neposredno nakon potresa vlasnici su za rad na iskopavanju vrijednosti iz ruševina nudili vrlo bogatu naknadu, trećinu, a često i polovicu svega što se iskopa.<sup>57</sup> S tim obećanjem angažirali su svoje kmetove i sluge u danima potpune neizvjesnosti. Međutim, nakon što je ponovno uspostavljena vlast, plemići su svakim danom jačali i “zaboravljali” prethodni dogovor. Vrlo brzo pojedini sluge su osjetili da nije pametno inzistirati na dogovorenoj plaći, nego je radije prepustiti dobroj volji gospodara, ali tek nakon nekoliko godina atmosfera u Gradu je bila zrela da plemići protiv njih podignu sudske postupke i traže povrat cjelokupne imovine. Stvari su se temeljito promijenile u odnosu na nesigurne dane nakon potresa, kada su plemići, građani i puk bili u jednako bezizglednoj situaciji. Ponovo čvrsto držeći vlast u svojim rukama, plemići su smatrali da je spašavanje imovine iz ruševina bila dužnost njihovih slugu i

<sup>55</sup> *Lam. Int. For.* sv. 73, f. 126.

<sup>56</sup> *Lam. Int. For.* sv. 66, f. 260v, 17. srpnja 1669.

<sup>57</sup> *Lam. Int. For.* sv. 68, f. 5-12, 13-20, 21v-27v, 29-31v; *Lam. Int. For.* sv. 66, f. 252v-255v; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 373-376.

podanika, te im više nije bila prihvatljiva zamisao o dijeljenju imovine s vojnicima, sluškinjama ili kmetovima, ili uopće o ravnopravnom pregovaranju s pučanima, pa su stoga zahtijevali povrat svega što je iskopano. U postupcima se tijekom svjedočenja ne spominje obećana plaća, ali se ni optuženi ne pozivaju na to da im pripada. Svjesni da u novim okolnostima nemaju prava posjedovati strane monete ili vrijedne predmete, skrivali su ih ili izmišljali njihovo podrijetlo.

Zanimljive detalje o tome otkriva slučaj krađe kuće Marije udove Junija Lovrijenčeva Sorgo u Gradu, prijavljene sudu tek u lipnju 1675. godine. Preživjevši potres, Marija se sklonila u Lazarete, gdje je vlast organizirala privremeni smještaj svojim stanovnicima. Od tamo je poslala neke svoje kmetove iz Komolca i Ivana Tripuna Bogetina s Ploča da s njenom sluškinjom Đivom iskopaju vrijedne stvari iz srušene kuće, s obećanjem da će dobiti trećinu svega što iskopaju. Oni su u nekoliko navrata odlazili na ruševine i donosili izvađene stvari vladiki u Lazarete, ali dio su zadržali kao garanciju za isplatu obećane plaće. U Ivanovoj kući na Pločama Margarita Bogetin izabrala je za sebe *kolarin* u vrijednosti 13 dukata i 2 prstena od 12 dukata, a ostalim sudionicima Ivan je podijelio po 11 dukata. Svakome je dao još po tri zlatnika, a sebi uzeo zlatnik veličine talira rekavši: “Ovo ćemo držat dokle nam ne daju treći dio.” Međutim, nakon osam dana tražio je od suučesnika da mu vrate novac s riječima: “Vratite mi one mjedi jer ću i ja vratiti pod ruke oca duhovnoga jerbo doće učiniti skomuniku.”<sup>58</sup> Ovaj potez upućuje na zaključak da se situacija u Gradu počela normalizirati i da su ponovno uspostavljeni odnosi moći. Očito su u tom procesu veliku ulogu odigrali svećenici, preko kojih se često vraćala ukradena roba pod prijetnjom ekskomunikacije iz Crkve.<sup>59</sup> Dio vrijednosti Bogetin je već tada vratio, a za ostatak ga je Marija Sorgo tužila punih devet godina kasnije.

Time nije bilo završeno iskopavanje Sorgove kuće. Nakon nekoliko dana provedenih u pretrpanim Lazaretima, gdje su zasigurno bili nemogući životni uvjeti, Marija se uspjela prebaciti na Šipan. Od tamo je poslala svoju drugu sluškinju Anulu i Luku Markovog da nastave iskopavanje. I njima je obećala trećinu iskopanih vrijednosti. S velikim brojem pomagača, uglavnom Šipanjaca, tjednima su radili na ruševinama.<sup>60</sup>

<sup>58</sup> *Lam. Crim.* sv. 10, f. 50.

<sup>59</sup> Na više mjesta u spisima su krivci suočeni s prijetnjom ekskomunikacije, te vraćaju ukradeno preko svojih duhovnih otaca (*Lam. Crim.* sv. 8, f. 51v-52; *Lam. Int. For.* sv. 68, f. 128, 25. listopada 1670; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 507).

<sup>60</sup> Sorgov kmet Tomo Pavov iz Ponikava pridružio se kopačima, po naređenju gospara, četrdeset dana nakon potresa.

Iskopane vrijednosti<sup>61</sup> nosili su na Ploče, gdje su ih ukrcavali u barku i vozili na Šipan vlasnici. Marijin sin Luka Junijev Sorgo optužio je Luku Markovog u veljači 1671. da nije donio sve iskopano iz ruševina. Naime, Luka je, došavši na Šipan, u barci ostavio dio novca, te rekao Anuli: “Ovo ću uzeti a ostalo ću Gospoiji ponijet, a tebi ću dati polovicu da ti bude od potrebe.” Ponudio joj je i manji prsten, ali se ona nije s tom podjelom složila pa mu je rekla: “Neću ni ovega, ostavi ti oba dva u tebe.” Uz pomoć jednog hajduka ukradene je stvari spremio u svoju baraku na Šipanu rekavši: “Ja ću ovijem dinarima trgovat!” Međutim, suradnja s hajducima uskoro se pokazala kao velika greška jer su oni, znajući gdje se nalazi vrijedna imovina, ubrzo sve odnijeli. Sud je odredio da Luka Markov ostane u tamnici nazvanoj “ispod zmaja” dok ne vrati 260 dukata Sorgu.<sup>62</sup> Kako ih nije imao odakle vratiti, Luka Junija Sorgo ga je ponovno tužio početkom iduće godine zahtijevajući da mu isplati ono što je presuđeno. Optuženi je i dalje bio u pritvoru.<sup>63</sup>

Klerik Frano Bosdari već je u srpnju 1667. pokrenuo sudski postupak protiv Petra Đivanova i Vicka Kusije sa sinovima, te Luke, Petra i Ivana Popova iz Omble, te Pava i Lovra Mihajlova iz Osojnika, tvrdeći da su mu tijekom iskopavanja iz ruševina ukrali dio novca i vrijednosti. Bosdari je sam bio pozvao optužene da mu *skapulaju* nešto dinara i robe iz srušene kuće u Gradu i obećao im pola vrijednosti kao plaću. Tvrдио je da je u *bavulu* koji su izvadili iz njegove sobe bilo 1.005 cekina venecijanskih, raznih zlatnih prstenova, 1.126 dukata u grošetima i 92 reala, a da su mu donijeli i predali samo 470 dukata, 244 cekina i 35 reala. Nakon prijave, postupak je obustavljen, a nastavljen je tek dvije godine kasnije, kada Bosdari inzistira na cjelokupnom povratu imovine. Prije pokretanja postupka izvršio je pritisak, pozivajući pojedinačno optuženike u svoju kuću na razgovor. Na taj način je dobio natrag dio izgubljenog imetka i prije dolaska na sud. Optuženici su redom svjedočili da su, prije nego ju je plamen progutao, u kući našli *valižetu* s 940 dukata u grošetima, 488 zlatnih cekina i nešto reala. Ruševinu kuće su prekopavali i nakon požara, suočavajući se s velikom opasnošću, i našli nešto zlata, novca, nisku perli i jedan dijamant. Budući da je kopača bilo devet, tvrdili su da su 16 dukata koštali troškovi čitavog pothvata. Na Veliki ponedjeljak zaustavio ih je na *raščelu* na Pločama Marojica Caboga, ali oni su mu rekli da

<sup>61</sup> Izvadili su jednu škrinju koju je skršilo kamenje, s mnogo vreća punih cekina, reala i ungarara. Osim novca, iz kuće su izvadili srebrnog posuda, dva prstena s crvenim i bijelim dragim kamenjem, nisku bisera i ostali nakit, dva komada *tele*, čipke, nekoliko *faculeta* od crvenog pamuka i bijele svile, dvije velike zdjele od bakra i jednu malu.

<sup>62</sup> *Lam. Crim.* sv. 9, f. 44v, 46v-47, 48-48v, 50-52, 213v-216, 217v, 219-223, 231-231v, 266.

<sup>63</sup> *Lam. Crim.* sv. 9, f. 285.

je roba koju nose iz Bosdarijeve kuće. Prema dogovoru, polovicu su odnijeli Bosdariju na Lopud, a polovicu u šumu u Ombli i razdijelili je međusobno.<sup>64</sup>

Jedinstveni slučaj u kojemu je plemić optužen za prijevaru govori o tome kako se raspoloženje u Gradu mijenjalo tijekom godina. Naime 18. travnja 1668. Vicko Tomašev sa Šipana optužio je Miha Petrovog Zamagna da mu nije platio ništa od obećane polovice vrijednosti.<sup>65</sup> To je jedina poznata situacija u kojoj kopač legitimno potražuje svoju plaću. Miho je nakon potresa među prvima pobjegao u Suđurađ na Šipanu i mještane obavijestio o velikoj nesreći koja je zadesila grad. Tamo je angažirao Vicka Tomaševa da iz potpuno srušene kuće pokuša iskopati što može, s obećanjem da će mu dati polovicu svega što pronade.<sup>66</sup> Vicko je kasnije svjedočio da je bio u velikoj opasnosti da ga zatrpaju ruševine i da pod njima umre, ali je uspio pronaći dosta srebra, zlata, mnogo odjeće i kućnih potrepština te 6.000 dukata. Punu barku robe dovezao je na mul na Šipanu, gdje ga je dočekaio Zamagna. Robu su odnijeli u vlastelinovu kuću, a Vicko se odmah vratio natrag u grad po ostatak. Zamagna je dio robe ostavio na Šipanu, a dio odnio u Cavtat, ali Vicku nije dao ništa. Slučaj je prijavljen sudu godinu dana nakon *trešnje*, a znakovito je da su tada uz Vicka Tomaševa stali neki plemići i utjecajni građani. Tužbu u njegovo ime podignuo je plemić Pavo Gondola, a u prilog su mu svjedočili Marojica Caboga, svećenik Nikola Natali, te vojnici Ivan Puljiz, Ivan Mrnar i drugi.<sup>67</sup> Svi ostali slični postupci, kasnije pokrenuti, podrazumijevaju vraćanje svega iskopanog vlasnicima.

Tomašev je iskopavao i na drugim ruševinama. Primjerice iz *butige* koju je držao Andrea Meressali iz Messine Tomašev je uspio spasiti osam velikih vreća *tabaka*, pet slika i jednu kožnu sjedalicu. Sve je donio na Šipan, gdje je Meressali preuzeo sve osim slika. U međuvremenu je Vicko umro, a Meressali je tri i po godine kasnije došao sa zdurom kod njegove udovice Anice i nasilno joj iz kuće odnio slike. Pritom su Anicu istukli po licu tako da joj je sve ispod očiju bilo u masnicama.<sup>68</sup>

---

<sup>64</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 188, 293; sv. 66, f. 252v, 255v.

<sup>65</sup> Tome je prethodila tužba Miha Petrovog Zamagna podignuta u kolovozu 1667, u kojoj je optužio Vicka Tomaševa da mu je poslije potresa iz srušene kuće ukrao mnogo nakita od zlata, bisera, dijamanta, rubina, safira, koralja, svu srebrninu, 500 cekina, ženinu odjeću, sve rublje i druge stvari, te da mu je od toga vratio vrlo malo (*Lam. Int. For.* sv. 65, f. 234v).

<sup>66</sup> O tome je svjedočio svećenik Nikola Natali.

<sup>67</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 113v, 132, 163, 171.

<sup>68</sup> *Lam. Int. For.* sv. 68, f. 163v, 19. studenog 1670. Tužbu je u ime Anice, udove Vicka Tomaševa, podigla svekrva Anica Tomašev.

*Borba vlastele za stabilizaciju vlasti u danima nakon katastrofe*

Izvjestaji suvremenika i kasnije procjene broja poginulih uvelike se razlikuju, ali najnovija istraživanja pokazuju da je od 4.500 ljudi poginulo oko 2.000.<sup>69</sup> Među njima su bili knez Šimun Ghetaldi s obitelji, pola Senata i Velikog vijeća, gotovo svi suci i cijelo Malo vijeće. Stoga su krađe bile samo mali dio nevolja u prvim danima nakon katastrofe, presudnima za politički i ekonomski opstanak Dubrovačke Republike. Mreža državnih institucija u trenu se raspala, a povratak je bio težak i neizvjestan. Ljudi su se našli bez zaštite i kontrole, što se reflektiralo u pojavi različitih oblika nasilja - od građanskog neposluha do kriminala.<sup>70</sup> Primjere za to nalazimo u samome Gradu, kao i po selima Dubrovačke Republike.<sup>71</sup> Dok je u gradskoj jezgri relativno brzo zaveden red, udaljeniji dijelovi Republike još su dugo pružali otpor središnjoj vlasti osjećajući njenu slabost. Stalni upadi hajduka i drugih razbojnika te nemogućnost vlasti da ih zaštiti pogoršavali su čitavu situaciju. To je vidljivo po intenzitetu krađa gospodskih ladanjskih kuća u okolici i raznim izvještajima suvremenika o neposluhu podanika.

U spisima suda opisan je napad seljaka na predstavnike vlasti, koji se zbio 1669. godine. Naime, dubrovački sud poslao je četiri vojnika na Šipan da zaplijene jednu barku vina. Kad su to pokušali provesti, potročali su svi iz sela, zasuli ih kamenjem i puščanom paljbom, te neke od njih teško ranili.<sup>72</sup> Iste godine Konavljani su istukli Grgu Bačeva iz Temišvara, *barabanta* koji je među njih došao kao predstavnik vlasti.<sup>73</sup>

Na otocima su najveći problem bili hajduci, ali i dubrovački podanici koji su im se pridružili. Ivan Paskojev i drugi glavari bratovštine u Koločepu optužili su svog sumještanina Bara Batinu za suradnju s hajducima. Osim što im je prodao vino koje je bratovština namijenila za obnovu crkve, obavijestio ih je i u kojim se kućama može naći vina ili stoke.<sup>74</sup> Boško Glasović i drugi iz Korita na Mljetu, terorizirajući svoje sumještane krađama, napadima, čak i ubojstvima, govorili su im: "Jarci galioti, mi smo hajduci: hoćemo derat i jest na hajdučku blago sirotinjsko."<sup>75</sup>

<sup>69</sup> N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, I: 271.

<sup>70</sup> N. Lonza, »Ma niti je suda ni pravde. Kriminalitet i pravni poredak Dubrovačke Republike nakon 'Velike trešnje'«: 257-261.

<sup>71</sup> Frano Jakovljević Bobali piše o neposluhu i manjku poštovanja kmetova prema vlastima u dubrovačkoj okolici (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 51).

<sup>72</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 200, 14. svibnja 1669.

<sup>73</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 185, 29. travnja 1669.

<sup>74</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 36v, 1. listopada 1668.

<sup>75</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 132v, 137, 148, 25. veljače 1669.

Čak ni Marojica Caboga, zaslužan za uvođenje reda unutar gradskih zidina, u Konavlima nije uživao strahopoštovanje koje bi odvratilo kradljivce od njegova ladanjskog imanja. Uz pomoć Cabogina sluga Petra Lučina preskočili su preko vrtnog zida te iz štale ukrali tri konja i pet *cavalatura*.<sup>76</sup> Osim toga, iz kuće u Čilipima uzeli su srebrne vilice i noževe, tanjure od kositra i flandrijske ubruse koje je Marin za potrebe svoje obitelji donio iz Grada. Petar Lučin pokajnički je svjedočio: “Gosparu, bivši ja tvoj sluga, a ti moj gospar, nije razlog da od tebe tajim zlo koje ti se namislilo učiniti. Neka znaš da jesu četar dni kako Vučeta Boškov Bijeli Vuk i Ivan Stjepanov Kunjamin, oba dva s Dube iz Konavli, vraćajući se ja iz Brotnica put moga sela od Grdoševine, susretoše me na vrh brda više naše kuće u Zajčevoj Dubravi, noseći miješac vina, idući oni iz Konavli, koji kako se samnom sastaše razgovarajući se, reče ‘Mi znamo da tvoj gospar Maroje Špaletin iznio je srebra i svačijeh suda iz Grada u Čilipi i ima konja nekoliko. Da pođemo jednu noć na kuću njegovu. Biće ti dobar dio.’ Ja im gosparu ispočetka nikako ne htijeh pristati na njihove riječi, misleći da prije s tobom govorim svrhu rečene stvari.” Nakon dugog uvjeravanja Petar je ipak pristao pomoći im u krađi, ali se ubrzo prepao i sve priznao svome gospodaru. Marojica je podignuo tužbu samo protiv Vučete i Ivana.<sup>77</sup>

Budući da je raspolagala malim brojem vojnika, Dubrovačka Republika nije mogla u kratkom vremenu obuzdati neposluh na svom širem teritoriju. Proces stabilizacije na udaljenim predjelima trajao je godinama, jer je glavni zadatak vlasti bila uspostava pravnog sustava u Gradu i njegovoj neposrednoj okolini, što je bio preduvjet za opstanak i funkcioniranje Republike. Kao jedini nositelji vlasti, plemići su svojim autoritetom trebali povratiti sigurnost i red, ali to je u nekim situacijama bilo vrlo teško i neizvjesno. Vojska, koja se uglavnom sastojala od plaćenika, nije bila odana poretku niti je osjećala moralnu odgovornost prema stanovništvu, te su neki vojnici iskoristili poslijepotresnu situaciju radi vlastite koristi. Glavna gradska straža boravila je u lođi koja se nalazila uz crkvu Sv. Vlaha. Potres ju nije srušio, pa su građani u najtežim trenucima tamo hrlili noseći svoje škrinjice s dragocjenostima kako bi ih sačuvali od požara i razbojnika.

Iako su vojnici oduvijek bili na marginama dubrovačkog društva, u ovoj se situaciji plemstvo i puk moralo na njih osloniti. Osim obrane i kontrole prilikom izlaska iz Grada, povjeravali su im iskopavanje i prenošenje dragocjenosti na sigurnija mjesta. Sudeći po optužbama, mnogi su zloupotrijebili tragičnu

---

<sup>76</sup> Vjerojatno se radi o opremi za konja.

<sup>77</sup> *Lam. Crim.* sv. 11, f. 196v, 16. listopada 1676.



situaciju,<sup>78</sup> primjerice Mitar,<sup>79</sup> Paskoje Carević,<sup>80</sup> Ivan Mehmed,<sup>81</sup> Nikola Voljan,<sup>82</sup> Ivan Maslač,<sup>83</sup> Petar Puljiz,<sup>84</sup> Nikola Kukulović,<sup>85</sup> i Stjepan Petrov Šanje.<sup>86</sup>

Antoniju Vaniniju bilo je povjereno čuvanje bratimske škrinje *bombardijera* u kojoj je bilo pohranjeno 50 dukata, *kolarin* od perli, 3 *pantarula*, 1 žlica srebrna, 2 zlatna prstena, pozlačena srebrna ogrlicu kakvu nose žene u Primorju, biserne naušnice i druge vrijednosti. U trenutku potresa škrinja se čuvala u Dogani, gdje ju je, po Vaninijevu naređenju, obio Šimun kovač i iz nje ukrao vrijednosti. Škrinja je zatim prenesena u lođu, pa u Revelin.<sup>87</sup>

Krađe što su ih počinili vojnici ostavile su duboke tragove, ugrozivši sigurnost i povjerenje građana. Posljedice na društvo uvelike nadmašuju njihov broj, ali unatoč tome, čini se da ih je vlastela nakon potresa vrlo blago sankcionirala. Petar Puljiz, jedan od vojnika koji su zlopotrijebili kaotičnu poslijepotresnu situaciju, bio je, kao i drugi vojnici, u vrijeme potresa u Lođi te je odmah pobjegao na Ploče. Tamo se našao Vladislav Lukin Gozze koji je naredio njemu i vojnicima Ivanu Mehmedu i Stjepanu Saulačiću da ga otprate na Bosanku, što su oni i izvršili, a zatim u Gruž. Na sam Uskrs naredio im je da pođu do njegove kuće u Gradu, u blizini katedrale, i pokušaju iskopati iz ruševina sve što mogu riječima “Neću ono što iznađete iz ruševina da je moje ma da je vaše kako je i moje...” Vojnici su, prekopavajući srušenu kuću s još dvojicom pomagača, u jednoj jami našli napola razbijenu škrinju sa zlatnicima. Očito su dio uzeli sebi, jer su Vladislavovi sinovi Rado i Pavo Gozze protiv Petra Puljiza i suučesnika podigli optužnicu zbog krađe 18. lipnja 1670. godine. Budući da je autoritet plemstva u međuvremenu ponovo ojačao, zatražili su povrat kompletne iskopane imovine, ne spominjući očevo obećanje dano neposredno poslije potresa. Puljiz je, svjestan te činjenice, novac godinama skrivao,<sup>88</sup> ali je 1668. prije

<sup>78</sup> Neki od vojnika pokrali su redovničke samostane, kuću nizozemskog poslanika, te svilu i ostale vrijedne stvari židovskih trgovaca koje su u to vrijeme bile u Sponzi. Za taj slučaj nije se vodio postupak pri Kaznenom sudu (A. Vučetić, »Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.«: 354-357).

<sup>79</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 189; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 135.

<sup>80</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 199; Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 135.

<sup>81</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 131.

<sup>82</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 41, 63; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 265.

<sup>83</sup> *Lam. Crim.* sv. 8, f. 51v-52.

<sup>84</sup> *Lam. Int. For.* sv. 68, f. 5-12, 13-20, 21v-27v, 29-31v; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 506-507.

<sup>85</sup> *Lam. Crim.* sv. 9, f. 151v.

<sup>86</sup> *Lam. Int. For.* sv. 70, f. 156v.

<sup>87</sup> *Lam. Int. For.* sv. 70, f. 61. Carlo Angioli i Antonio Alessine, oba iz bratstva bombardijera, podigli su optužnicu 24. studenog 1672.

<sup>88</sup> Na sudu je izjavio da su mu zlatnici iz Carigrada od nekoga *pasadžije*, te nastavio: “Nisam ih komu kazo, nisam komu povijedo da ih imam, er sam ih hranio za potrebe”.

vjenčanja svojoj vjerenici Mariji poklonio nekoliko velikih zlatnika. Marija se hvalila svojim bogatstvom, te ih je pokušavala promijeniti kod stranaca i trgovaca koji su putovali po stranim zemljama kako bi im zametnula trag, ali je to i nju i Petra dovelo pred sud.

U iscrpnom sudskom procesu Puljiz je priznao svoje nedjelo, a sudjelovao je i u drugim krađama po Gradu. Međutim, Republika, koja je oskudijevala vojnicima i morala čuvati svoje malobrojno preostalo stanovništvo, nije ga oštro kaznila. Pušten je na slobodu uz uvjet da Gozzeima vrati 460 dukata i 26 groša.<sup>89</sup> Unatoč ovoj epizodi, kasnije ga srećemo u spisima kao lojalnog građanina, vlasnika trgovine povrćem ispred Svetog Vlaha<sup>90</sup> i druge na Pločama.

U trenutku kad mu se uzdrimalo tlo pod nogama, plemstvo je vrlo mudro, pomirljivo i postupno obnavljalo svoju vlast. Najveći su izazov bila četiri krizna dana prije formalnog okupljanja vlastele, ali i nakon toga se teškom mukom održavao nestabilni poredak. Politički monopol plemićkog staleža stoljećima je temeljen na uvjerenju da je jedino vlastela sposobna sačuvati mir, sigurnost i probitak Republike.<sup>91</sup> Međutim, *Velika trešnja* je, zajedno sa srušenim građevinama, iz temelja protresla i dubrovački društveni poredak. Dramatične situacije pljački i pobuna stavljale su na kušnju moralnu postojanost i dominaciju plemstva.

Slučaj prijavljen sudu 11. studenog 1667. započinje izvještajem o pljački novca, no u opširnom procesu se fokus prebacuje na oružanu vojničku pobunu u kojoj je bilo ranjenih, a ugroženi su bili najugledniji preživjeli plemići koji su u tom trenutku predstavljali i samu Republiku. Na sam Uskrs, Rado Vladislavov Gozze naredio je Petru Barki i ostalim vojnicima da na Peskariju prenesu njegove *grope* reala koji su se nalazili u Sponzi. Sponza je djelomično bila srušena,<sup>92</sup> pa se vrijedna imovina iz nje prebacivala na sigurnija mjesta. S Peskarije se dalje prevozila barkom na ladanjska imanja. Dok su vojnici prenosili novac, Ivo Vučica i još neki iz Cavtata rekli su im “Dieste isnesete blago iz Divone, a vi ostaste bez paghe”. Vojnicima koji su već bili zlovoljni zbog

<sup>89</sup> *Lam. Int. For.* sv. 68, f. 5-12, 13-20, 21v-27v, 29-31v.

<sup>90</sup> Petar Puljiz optužio je Jakova Tvrdišu da mu je provalio u trgovinu koju je držao “za sveti-jem Vlasi”, te ukrao tri srebrne žlice i vilice, sto lakata debele *tele*, jednu novu *felsatu* od pet dukata i prsten s kamenom i biserom u jednoj kutijici (*Lam. Crim.* sv. 9. f. 86, 2. svibnja 1671). Roba koju je Puljiz prodavao u svojoj trgovini podsjeća na stvari koje su se krale iz ruševina nekoliko godina ranije. Javlja se i kao svjedok u slučaju ranjavanja koje se dogodilo pred njegovom trgovinom u blizini crkve Sv. Vlaha (*Lam. Crim.* sv. 9, f. 34-43v, 12. veljače 1671).

<sup>91</sup> Zdenka Janeković-Römer, *Okvir slobode. Dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999: 21.

<sup>92</sup> *Lam. Crim.* sv. 9. f. 7v, 8v-9.

neisplaćene plaće to je bilo dovoljno. Uzeli su zadnji *grop* i u lođi ga razgrabili “ko je bolje mogo.” Okupilo se šezdesetak vojnika i drugih ljudi. Novac se u divljačkoj grabeži raznosio i prosipao po luci i ispred lođe. Petar Barka na sudu je tvrdio da se ništa ne bi dogodilo da su im platili plaće i da ih Cavtaćani nisu ponukali na krađu. U to vrijeme Revelin je bio sjedište vlasti, u kojem je boravio ostatak plemića i *barabanti*. Čuvši što se dogodilo, Luka Zamagna je poslao zapovjednika Angiolija, koji je bio na straži, da ode i primiri vojnike. Angioli mu je odgovorio neka im isplati plaće, “jer su slične stvari već radili,” očito aludirajući na nemire koji su se događali tih dana, i otišao prema lođi bez puške. S njim su bili Mato Cibilin i zapovjednik Antonio Alessini. Došavši pred lođu, vidjeli su unutra mnogo vojnika koji su mahali isukanim mačevima. Vrata na ogradi bila su zaključana, a vojnici im nisu željeli otključati. Kada su provalili, vidjeli su jedan veliki *grop* s otprilike 1.000 dukata, oko kojega se stvorio čitav metež. Angioli je uvjeravao vojnike da se smire i da će im dati njihovu plaću, ali su oni vikali: “Što ćeš ti ovdje, nijesi naš kapetan!” Vidjevši da ne može smiriti situaciju, vratio se u Revelin spašavajući vlastiti život.

Nastavak procesa odnosi se na daljnja zbivanja u Gradu koja važnošću znatno nadilaze počinjenu krađu. Svjedoci govore o pobuni vojnika i ranjavanju koje je uslijedilo. Razjareni vojnici došli su pod Revelin. Vidjevši da mora hitno primiriti situaciju, Luka Mihov Zamagna je na *banku* izdavao plaću vojnicima. Uz njega su bili Džore Palmota, Marin Bonda, kapetan *barabanata* Michiele Monteti, Domenico Bazzo i Ivan Trifoni. Petar Barka, predvodnik pobunjenika, približavao se s maramicom u ruci. Zamagna ga je pitao: „Što to nosite u ubruščiću?“, na što mu je vojnik oštro odgovorio: “Lupežu nijesu cekini kako ste i vi pokrali, ovo je prah i imat ćete ga l'in faccia!” i zavikao drugim soldatima: “Ugrabite ono jer će se ono pridat generalu a nami će lupeži ugrabit paghe.” Ove optužbe nisu bile neutemeljene. Naime, Zamagna je zaista sudjelovao u pljački novca iz državne riznice, iako ga je kasnije vratio.<sup>93</sup> Ta je činjenica poljuljala dotad neprikosnoven moralni autoritet vlastele. U obranu plemića stao je kapetan *barabanata* Michiele Monteti rekavši: “Što činite dobri ljudi, gospodar će platit, ne činite skandala, ni ti Barka podfumina ostalih ljudi.” Na to je 15 vojnika izvadilo mačeve i skočilo na kapetana, a Barka ga je je mačem ozlijedio po licu.

Đivo Ghetaldi, Đuro Bucchia, Domenico Bazzo i Sekundo Stjepanov Nenchi sišli su s tvrđave, ali krv je već bila prolivena, a Džore Palmota pokušao je smiriti razbješnjele vojnike riječima: “Vi ste naša braća, vi ste naše vazda vjerne sluge

---

<sup>93</sup> L. Vojnović, »Prva smrt Dubrovnik (6 aprila 1667).«: 52-69.

bili.” Vidjevši da je situacija izmakla kontroli, Nikolica Bassegli, Đuro Bucchia i Ivan Trifoni pobjegli su u Revelin i podigli most. Petar Lujak i Bazzo opisali su da su s prozora vidjeli Barku kako mačem udara kapetana *barabanata*, a kad su drugi put došli na prozor, jedan od vojnika iz puške je zapucao prema njima i Domenika Bazza ranio u prsa. Na to je Bassegli izdao naređenje da se uzvрати paljba i ubije tri predvodnika. Bazzo je tvrdio da su *capi od nabune* bili Petar Barka i Mato Cibilin, a treći vjerojatno Petrov brat Nikola. Trifoni je rekao: “Ubiti će ove plemiće i sve koji se ovdje nalaze.” Uto je s mosta od Ploča došao Marojica Caboga. Po naređenju Basseglija i Zamagne pregovarao je s pobunjenicima rekavši: “Platit će vam se, spravan sam vam dati vaše page.” Oni su još neko vrijeme vikali: “Nećemo se akvijetat dok nam page ne dadu!” i pucali prema barkama u luci, ali ih je Caboga uspio primiriti.

Mitska slika plemstva kao idealnog nositelja vlasti i vrhunskog moralnog uzora poljuljana je krađama koje su izvršili pripadnici vlasteoskog staleža. Koliko se god kroz povijest skrivalo prijestupe plemića i izbjegavalo rasprave o njihovim prijestupima pred sudom,<sup>94</sup> ova se mrlja nije mogla sakriti pred pučanima. Krađe koje je počinila vlastela ni tada nisu zapisane u zapisnicima Kaznenog suda, ali ih nalazimo u pismima, izvještajima, sudskim procesima i molbama za pomilovanje pred Velikim vijećem,<sup>95</sup> a suvremenici su zasigurno znali tko je od njih zloupotrijebio tragičnu situaciju u kojoj se našla Republika.<sup>96</sup> Vladislav Lukin Bona i Rado Lukin Gozze pokrali su državnu riznicu, a Luka Franov Bona i Marin Đurov Bona žitnicu. Vezano uz krađe spominju se još imena Luke Gozze i Mata Marinovog Bona, a u krađi je sudjelovao i Luka Mihov Zamagna,<sup>97</sup> koji se nakon potresa postavio kao vodeći među plemićima. Stoga su ga vojnici otvoreno optužili i izvrijeđali, što bi bilo nepojmljivo u bilo kojim drugim okolnostima.

Ova pobuna, sasvim slučajno opisana među poslijepotresnim krađama, mogla je promijeniti budućnost Republike. Šaćica preživjelih plemića koja je predstavljala državnu vlast sklonila se u Revelin, ugrožena oružanim napadom vlastitih vojnika.

<sup>94</sup> Kako bi se izbjegao skandal, osjetljiva pitanja ozbiljnih prijestupa vlastele nije rješavao Kazneni sud nego Senat, a kasnije Malo vijeće (Nella Lonza, *Pod plaštem pravde: Kaznenopravni sustav Dubrovačke Republike u 18. stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1997: 66; Z. Janeković-Romer, *Okvir slobode*: 101).

<sup>95</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 229.

<sup>96</sup> Najviše informacija pruža privatna korespondencija Frana Jakovljević Bobali s rodom Markom Basseglijem, koji u nekoliko navrata ogorčeno piše o prijestupnicima, te u dnevniku Nikolice Bona (R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 24-28, 84-87, 97, 111).

<sup>97</sup> L. Vojnović, »Prva smrt Dubrovnik (6 aprila 1667).«: 60-61.

Taj je trenutak mogao biti iskorišten za prevrat u situaciji kada je Republika proživljavala najtežu katastrofu. Međutim, mit o plemstvu koje je samim rođenjem pozvano da vlada i idealnoj dubrovačkoj aristokratskoj demokraciji, duboko ukorijenjen u mentalitetu dubrovačkih žitelja, nadjačao je i ovu krizu.

Uobičajena kazna za pokretače pobune u Dubrovačkoj Republici bila je “odvajanje duše od tijela,”<sup>98</sup> ali u poslijepotresnom razdoblju vlast nije imala hrabrosti na krajnji način obračunati s pobunjenicima. Stoga Petar Barka i njegovi pomagači nisu bili smaknuti. Država protiv njega nije pokrenula čak ni postupak zbog oružane pobune, nego ga je pred sud dovela privatna tužba za krađu. Najveći razlog tome je zaokupljenost države egzistencijalnim pitanjima u krajnje dramatičnim okolnostima, nedostatak stanovništva, gubitak autoriteta vlasti na širem prostoru Republike koji je valjalo postepeno vratiti, te prijestupi u vlastitim redovima koji su bili vrlo blago sankcionirani.<sup>99</sup>

Osim što je država izbjegavala bučne postupke protiv plemića pred Kaznenim sudom, očita je i suzdržanost građana prilikom podizanja tužbi protiv pripadnika vlastele. U zapisnicima koji su temelj za ovo istraživanje našlo se samo nekoliko slučajeva u kojima su plemići optuženi,<sup>100</sup> i to uglavnom zbog krađe građevinskog materijala. Međutim, postoje primjeri u kojima se implicira njihova krivica, ali nisu direktno optuženi. Primjerice Lukrecija, sluškinja pok. Ivana Jera Gozze, podigla je tužbu protiv nepoznatog počinitelja zbog krađe njezine škrinje pune robe koja je nestala iz ruševina kuće njena gospodara, iako je ukradenu odjeću vidjela na Peri, neudatoj kćeri gospara Jera, a sestri njena pokojnog gospara Ivana.<sup>101</sup>

Stjepan Bošković također izbjegava direktno optužiti plemića odgovornog za štetu koja mu je nanesena. On je za vrijeme potresa bio u Veneciji. Budući da mu je kuća u Gradu srušena, njegovi sluge iskopali su iz nje vrijedne stvari u namjeri da ih prenesu na sigurno. Stjepan je pred sudom optužio Iva Vučicu iz Cavtata i Nikolu, djetića Nikole Matova Resti, da su zaustavili ispred lođe njegove sluge sa zlatom, srebrom i drugim stvarima i oteli im ih. Sve se to zbivalo u prisustvu Nikole Matova Resti, koji nije među optuženima. Kad se

---

<sup>98</sup> Z. Janeković-Römer, *Okvir slobode*: 85, Ubojstvo, čedomorstvo i pobuna protiv vlasti najteža su kaznena djela za koja se izricala smrtna kazna (N. Lonza. *Pod plaštem pravde*: 140).

<sup>99</sup> Plemići su uglavnom osuđeni na vraćanje ukradenog novca, a rjeđe na privremeni izgon iz države. Neki od njih su kasnije dobivali vrlo ugledne državne službe, primjerice poklisara, pa čak i kneza. M. Rešetar, »Prvo vrijeme u Dubrovniku poslije velike trešnje od g. 1667.«; L. Vojnović, »Prva smrt Dubrovnika (6 aprila 1667).«: 60-61.

<sup>100</sup> *Lam. Int. For.* sv. 66, f. 253; sv. 69, f. 215v-216.

<sup>101</sup> *Lam. Crim.* sv. 7. f. 224, 18. kolovoza 1667; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 138.

Stjepan vratio, rekao je Restiju što je čuo, zahtijevajući da mu se vrati oteto, no vratili su mu samo deset srebrnih žlica, vilica i noževa i soljenku. Optuženi su mu priznali da je kod njih ostala jedna posuda za papar, 9 cekina venecijanskih, jedna *doppia*, tri zlatna prstena, od kojih je jedan bio s biserima.<sup>102</sup> Da je bilo ovakvih situacija u kojima su plemići, preuzevši kontrolu u Gradu, prisvajali tuđu imovinu izvađenu iz ruševina dokazuje i izvještaj mletačkog providura Caterina Cornara, kojemu nije bio dozvoljen ulazak među gradske zidine. Stoga je on neko vrijeme boravio u Gružu među prognanicima, pokušavajući doznati informacije koje bi mu omogućile da dubrovačku situaciju pretvori u mletačku korist. Svojoj je vladi napisao 18. travnja 1667: “Njihove zalihe, skrovito motrenje kretanja i svačijih pokreta, te jaka ljubomora, s kojima su suživljeni, ne dozvoliše mi da iz toga izvučem korist; govorka se, međutim, da oni sebi prisvajaju sve čega se dograđe, ne dopuštajući, niti istim svojim ljudima, da uđu među gradske ruševine, te da će od skrivenog blaga, kojeg oni sami tako nazivaju, dobrima mnogih nesretnika znatno povećati vlastiti imetak.”<sup>103</sup>

### *Podizanje tužbi pred Kaznenim sudom*

Obnova djelatnosti Kaznenog suda od 21. lipnja 1667. dokaz je ponovne stabilizacije državnog sustava. Vlast je pružila mogućnost oštećenim građanima da sudu podnesu tužbe zbog krađe, ali se sama nije angažirala u istragama. Oštećenici su sami tragali za krivcem, a sud je zatim provodio daljnji dokazni postupak. Prijave krađe bez poznatog počinitelja bile su dozvoljene, ali obično nisu imale smisla.

Suci su vrlo rijetko po službenoj dužnosti pokretali postupke za krađe vezane uz potres. U deset istraživanih godina to se dogodilo samo dva puta. U odnosu na druga nedjela koja su se događala u predmetnom razdoblju, taj je broj minimalan.<sup>104</sup> Dvije tužbe koje su pokrenuli tiču se velikih krađa, gotovo masovnih pljački na više građevina u Gradu. Optuženi su dubrovački podanici

<sup>102</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 176.

<sup>103</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 52. Prevela s talijanskog jezika Suzana Glavaš.

<sup>104</sup> Općenito nije bilo često da suci podižu prijave zbog krađa po službenoj dužnosti, osim ako je bila riječ o vrlo teškim slučajevima. U 18. stoljeću, u 4,56% prijavljenih krađa postupak je pokrenuo sud (Hrvoje Baričević, Ruža Radoš i Nella Lonza, »Kazneni postupci pokrenuti po službenoj dužnosti u dubrovačkoj praksi 18. stoljeća.« *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, u ovom broju). Međutim, u poslijepotresnim razdoblju samo 1,1% postupaka za krađe pokrenuli su suci, a radi se o vrlo teškim krađama po vrijednosti ukradenoga i o okolnostima: pokradene crkve i samostani, siročad i udovice, te poginuli vlasnici za koje nema tko podići tužbu.

koji su se vjerojatno pridružili razbojnicima iz zaleđa u danima prije ponovne uspostave vlasti, 10. travnja.<sup>105</sup>

Prvi postupak po službenoj dužnosti pokrenut je 18. kolovoza 1667. protiv Marka Rudinjaka jer je vadio raznu robu iz ruševina u Gradu i nosio je sebi doma u Šumet. U tužbi se navodi da je dio robe prodao Turcima, između ostalog jednu balu sukna i komad bijele raše.<sup>106</sup> Druga je tužba podignuta 28. srpnja 1668. jer je sudu javljeno da je Ilija Paskićev nakon potresa prodao olova za mreže nekima sa Šipana, te da je s grupom Šipanaca prekopavao ruševine u Dubrovniku i iz njih izvadio i ukrao zlata, srebra i razne druge robe, a ukradene stvari sakrio na otoku Rudi. Naime, redovnice iz samostana Sv. Petra nakon potresa pobjegle su na Šipan te zamolile Iliju i njegove pomagače da iskopaju stvari koje se mogu spasiti iz samostana.<sup>107</sup> U Gradu su se Šipanji našli u situaciji bezakonja i opće grabeži, pa su se i sami odali pljački. Pred požarom koji je gutao čitave gradske predjele vadili su stvari odakle su stigli. Vicko Polonić sa Šipana, jedan od optuženika, iskazao je da su iz ruševina Dvora izvadili dosta srebrnog posuđa, te da su vadili razne stvari i novac iz samostana, iz Geta i drugdje.<sup>108</sup>

Mali broj postupaka pokrenut inicijativom sudaca nadoknađivao se prijenosom odgovornosti s države na pojedince, osobito vlastelu. Briga za državnu i crkvenu imovinu bila je povjerena prokuratorima - zastupnicima tih institucija,<sup>109</sup> a ugrožene pojedince zastupali su tutori.

Plemići su se vrlo često na sudu pojavljivali u ime samostana, siročadi, udovica i rođaka, i to u pravilu prije nego što su podignuli optužnice za vlastite pretrpljene štete, čime su pokazali osjećaj odgovornosti za dužnost koja im je povjerena, pa i značajno veći senzibilitet za vjeru i patnju bližnjeg. Očuvanje slobode, mira i vladavine zakona bilo je povjereno vlastelinima, koji su odgajani da svoju privilegiranu poziciju opravdavaju žrtvovanjem u korist općeg dobra.<sup>110</sup>

---

<sup>105</sup> Ostali postupci koje su pokrenuli suci po službenoj dužnosti potkraj proučavanog razdoblja tiču se krađe materijala s građevina, koje imaju simboličku vrijednost za autoritet Republike, a bit će obrađeni u članku kojim se nastavlja ovo istraživanje i bavi se razdobljem obnove.

<sup>106</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 225; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 138.

<sup>107</sup> Lukša Beritić navodi da samostan Sv. Petra nije srušen nego je izgorio (L. Beritić, *Urbaništički razvitak Dubrovnika*: 28).

<sup>108</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 221, 225v-226v.

<sup>109</sup> U Dubrovačkoj Republici brigu o dobrotvornim zakladama i bolnicama, te imovini samostana vodili su prokurator i zastupnici imenovani od vlade. Na taj je način Republika imala jaču kontrolu nad unosnim poslovima ovih institucija, dok je u drugim zemljama pravo na to polagala Crkva (Z. Janeković-Römer, *Okvir slobode*: 143).

<sup>110</sup> Z. Janeković-Römer, *Okvir slobode*: 25.

Plemić Frano Jakovljević Bobali tužitelj je u najvećem broju analiziranih prijava, njih ukupno 11. Nekoliko je puta podizao tužbe zbog šteta na imanju svoga rođaka,<sup>111</sup> više puta radi svojih šteta,<sup>112</sup> a pojavljuje se i kao zastupnik (prokurator) samostana Sv. Marije od Kaštela.<sup>113</sup> Stoga nam je, uz iscrpna pisma rođaku u Veneciju,<sup>114</sup> i u zapisnicima sudske kancelarije ostavio dragocjeno svjedočanstvo o događajima nakon *Velike trešnje*.

Već 22. lipnja 1667, drugi dan djelovanja Kaznenog suda nakon potresa, Frano Bobali uložio je prijavu za krađu imovine u ime svoga krvnog rođaka Marka Tominog Bassegli. Dok su se još brojili mrtvi i raščišćavao grad od ruševina, a tek rijetki razmišljali o bilo kakvim nekretninama izvan grada, prijavio je Marka Šumana iz Sustjepana zbog toga što je iz Basseglijeve kuće smještene u tom selu otuđio razne kućne potrepštine - *pjate, kotlove, stramace, pokrivače* i drugo. Osim toga, ukrao mu je i 4 *barjela* vina, bačve i staklenke - stvari obično smještene u stranju. Iz orsana su nestale filjuga i barčica.<sup>115</sup> Oštećenik Marko Tomin Bassegli u vrijeme potresa boravio je u Veneciji i odmah po saznanju o tragediji koja mu je pogodila domovinu poslao pismo rođaku s molbom da mu se pobrine za imovinu. Ovo pismo nije sačuvano, ali ga naslućujemo iz Bobalijeva odgovora. Očito je tražio da ga izvijesti o stanju kuće u Rijeci dubrovačkoj i da mu pošalje dvije sablje. Frano Bobali odgovara mu 18. travnja iznoseći jedno od najdramatičnijih svjedočanstava o zbivanjima u Republici za vrijeme potresa i neposredno nakon njega. Navodeći osobnu tragediju, pojedinačne tužne priče sugrađana i listu poginule vlastele, uvodi nas u sablasne scene razorenog, zapaljenog, izginulog i pokradenog Grada. U situaciji u kojoj je izgubio obitelj i imovinu a svoje mrtve još uvijek nije uspio izvući iz ruševina i dostojno pokopati, vidno je uzrujan na Basseglijev zahtjev da mu pošalje dvije sablje. Ipak ga izvještava da ni u kući ni u orsanu nije našao ništa, a da je filjugu našao porinutu u Sustjepanu nakon što je pretražio cijelu Omblu.<sup>116</sup>

U vrijeme kad je podigao tužbu u Markovo ime, Frano Bobali imao je više kuća koje su bile pokradene i za koje se još nije obratio sudu. On će tek početkom 1668. godine početi prijavljivati krađe iz svojih srušenih kuća u

<sup>111</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 225.

<sup>112</sup> *Lam. Int. For.* sv. 67, f. 38v, 246; sv. 68, f. 127v; sv. 71, f. 181v; sv. 73, f. 5; *Lam. Crim.* sv. 7, f. 84; sv. 9, f. 70; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 263, 265.

<sup>113</sup> *Lam. Crim.* sv. 9, f. 70.

<sup>114</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 49-52, 60-64, 84-87, 89-91, 95-99, 101-103, 111-114, 143-144, 151-152, 181-182, 194, 208-209, 213, 227-228, 231-232, 269-270, 348-349.

<sup>115</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 172.

<sup>116</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 49-52.



Gradu,<sup>117</sup> Čelopezima,<sup>118</sup> Zatonu<sup>119</sup> i Montovjerni.<sup>120</sup> Za krađe brava s kuća u Kobašu i Rijeci dubrovačkoj saznajemo iz njegovih pisama, ali one nisu nikad bile prijavljene sudu.<sup>121</sup>

I drugi su plemići pohitali s podnošenjem tužbi zbog krađa u ime ustanova i ljudi o kojima su skrbili.<sup>122</sup> Među prvima nakon potresa podignula je tužbu Marija, udovica Junija Vickovog Pozza, zbog krađe iz samostana Sv. Tome. U navedenom samostanu su kao redovnice živjele Marijina kći i unuka, koje je do potresa uzdržavao njen sin Andrija Junijev Pozza, a nakon njegove pogibije tu je obvezu ona naslijedila. Već treći dan djelovanja suda, 23. lipnja 1667, tužila je Maru i Katarinu, sluškinje u rečenom samostanu, da su po potresu pokrale vrijedne stvari iz samostana.<sup>123</sup>

Nikola Brnjin Giorgi, jedan od tutora svoga *neputa* Petra, sina pok. Marka Marinija, tužio je 8. srpnja 1667. Pava Brautti s Mljeta i ostale koji su krali zlato, srebro, nakit i novac poslije potresa iz kuće Aligretti u Gradu. Petar je još bio dječak kada je u potresu izgubio mnoge članove obitelji. Za imovinu koju je naslijedio od svoje tetke Pere, žene pok. Frana Aligrettija, nije se imao tko pobrinuti, pa je pokradena u danima poslije potresa, ali se vlastelin na sudu zauzeo za utvrđenje krivca i povratak vrijednosti.<sup>124</sup>

U prvih mjesec dana djelovanja suda samo dva plemića prijavila su krađe vlastitih stvari, dok je to isto učinilo devet pučana. Plemići su bili angažirani oko državnih poslova vezanih za funkcioniranje Republike, pa su im prijave osobnih šteta bile u drugom planu, dok su se pučani, bez obzira na kaotičnu situaciju u neraščišćenome Gradu, obraćali sudu radi zaštite svojih prava čim su za to dobili priliku. Do kraja 1667. godine plemići su podignuli sedam tužbi zbog krađe na štetu samostana, imovine rođaka<sup>125</sup> ili javnog dobra, a od srpnja i kolovoza sve češće su prijavljivali i vlastite štete.

---

<sup>117</sup> Frano je podignuo prvu tužbu za krađu robe i vrijednosti iz svoje kuće u Gradu 18. siječnja 1668. godine, iako se krađa sigurno dogodila neposredno nakon potresa (*Lam. Crim. sv. 7, f. 69v, 70, 85*).

<sup>118</sup> *Lam. Crim. sv. 7, f. 84; Lam. Int. For. sv. 67, f. 38v; R. Samardžić, Borba Dubrovnika za opstanak: 263, 265.*

<sup>119</sup> *Lam. Int. For. sv. 67, f. 246; sv. 68, f. 127v; Lam. Crim. sv. 9, f. 70.*

<sup>120</sup> *Lam. Int. For. sv. 73, f. 5.*

<sup>121</sup> R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak: 85, 97, 112.*

<sup>122</sup> Ranije je naveden primjer Dominika Mihovog Zlatarića, koji je podigao dvije tužbe u ime siročadi Frana Radaglaja. Njegov otac Miho Dominikov Zlatarić primljen je u vlasteoski stalež 30. srpnja 1667. godine (N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, I: 277*).

<sup>123</sup> *Lam. Int. For. sv. 65, f. 173; R. Samardžić, Borba Dubrovnika za opstanak: 135.*

<sup>124</sup> *Lam. Int. For. sv. 65, f. 185v.*

<sup>125</sup> Nisu uzete u obzir tužbe podignute u ime članova najuže obitelji jer se radi o osobnom interesu.

U godinama koje slijede može se primijetiti da i pučani preuzimaju dio društvenog angažmana, podižući tužbe u ime institucija ili nemoćnih.

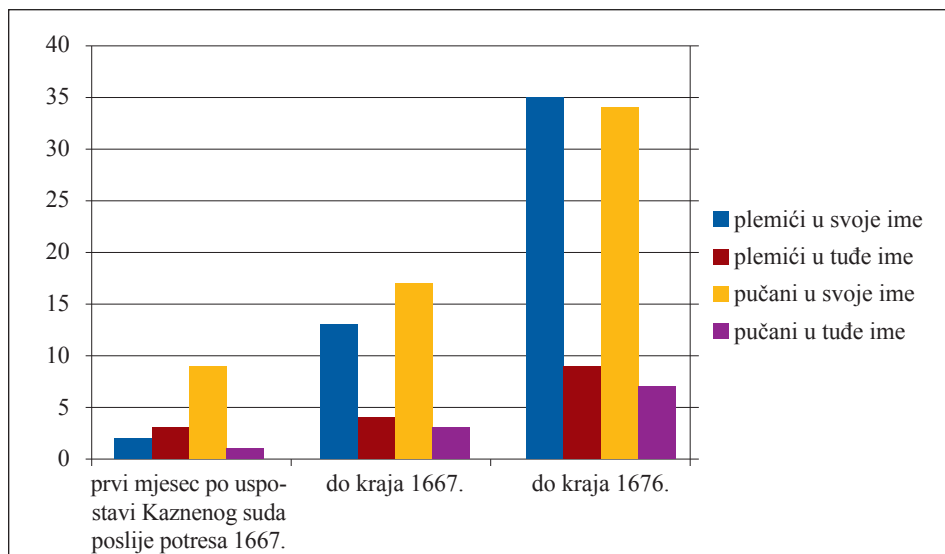
Primjerice, Stjepan Radov, gastald bratovštine zidara, podignuo je 28. svibnja 1670. optužnicu protiv nepoznatog počinitelja koji je za vrijeme potresa iz dominikanske crkve Rozario ukrao s glavnog oltara srebrni križ *in forma d'una*

Tablica 3. Status tužitelja (oštećenika) u krađama vezanim uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)

Status tužitelja	Tužba podignuta		
	prvi mjesec nakon uspostave Kaznenog suda poslije potresa 1667. godine	do kraja 1667. godine	do kraja 1676. godine
Plemić koji podiže tužbu u svoje ime	2	13	35
Plemić koji podiže tužbu u tuđe ime	3	4	9
Pučanin koji podiže tužbu u svoje ime	9	17	34
Pučanin koji podiže tužbu u tuđe ime	1	3	7

Izvor: *Lam. Crim. sv. 7-11; Lam. Int. For. sv. 65-73.*

Grafikon 3. Status tužitelja (oštećenika) u krađama vezanim uz potres i poslijepotresnu obnovu u Dubrovačkoj Republici (1667-1676)



*stella* i drugi posrebreni, zatim kalež i crkveni barjak za procesiju.<sup>126</sup> Navedene vrijednosti tri godine nakon potresa našle su se u cavtatskoj župnoj crkvi, a župnik Don Diamante tvrdio je da ne zna tko ih je donio.<sup>127</sup>

Zanimljivo je istaknuti da Židovi u Dubrovniku nisu podignuli ni jednu tužbu zbog krađe imovine iz ruševina u razdoblju od 1667. do 1677. godine.<sup>128</sup> U vrijeme potresa oni su u raspolagali značajnim imetkom te trgovali vrijednom robom, a većina ih je stanovala u Getu i okolnim ulicama, na području koje je u potresu teško stradalo.<sup>129</sup> Mnogi su i poginuli, o čemu svjedoči do danas sačuvan popis u Židovskoj općini.<sup>130</sup> Poput drugih srušenih građevina, kuće i magazini dubrovačkih Židova bili su izloženi krađama, kao što se saznaje iz raznih arhivskih izvora.<sup>131</sup> U slučajevima prijavljenim Kaznenom sudu njihovi se gubici spominju samo indirektno u sklopu drugih postupaka. Primjerice, Pera Trojanova iz Rožata, viđena kako iz grada iznosi vreću punu stvari rekla je: “Ovo sam izvadila iz staciuna židovskoga”,<sup>132</sup> a Šipanji Ilija Paskičev i Vicko Polonić sami navode da su, među ostalim, krali stvari i iz Geta.<sup>133</sup> Židov Moše Cohen u razgovoru je optužio Ivana Vickovog iz Risna za krađu 50.000 dukata u danima poslije potresa, ali to nije učinio na sudu.<sup>134</sup>

Iako je činjenica da su pretrpjeli velike štete od potresa i krađa koje su potom uslijedile, Židovi su se odrekli mogućnosti da sudski zahtijevaju kažnjavanje krivca i vraćanje svoga izgubljenog imetka. Izostanak tužbi pred Kaznenim sudom sigurno je posljedica internog dogovora unutar njihove čvrsto povezane zajednice, a razloge za to potrebno je tražiti u specifičnoj atmosferi u Gradu.

<sup>126</sup> Vrlo je rijetko da pučani podižu ovakve tužbe, jer su samo plemići mogli biti izabrani za prokurateure crkvenih institucija.

<sup>127</sup> *Lam. Crim.* sv. 8. f. 214.

<sup>128</sup> Niti jedan Židov nije optužen ni za sudjelovanje u krađi.

<sup>129</sup> Sve ispod ulice Prijeko je bilo srušeno, što znači da je porušen i veliki dio Geta (J. Mihailović, *Seizmički karakter i trusne katastrofe našeg južnog primorja od Stona do Ulcinja*: 29). Godine 1674. dubrovačka vlada odobrava 2.000 dukata za popravak kuća u Getu koje su sve u njenom vlasništvu. Dio je o svom trošku, u vrijednosti od 1.837 dukata, popravio Rafo Cohen (L. Beritić, *Urbanistički razvitak Dubrovnika*: 34-35).

<sup>130</sup> Vesna Miović, *Židovski geto u Dubrovačkoj Republici (1546-1808)*. Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2005: 103.

<sup>131</sup> Krađa novca od Židova prilikom iskopavanja (*Lam. Int. For.* sv. 65, f. 199; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 137). Krađu židovskih tkanina u Carinarnici spominje A. Vučetić, »Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.«: 354-357.

<sup>132</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 173-175.

<sup>133</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 221, 225v-226v.

<sup>134</sup> Ivan je Mošu optužio za klevetu (*Lam. Int. For.* sv. 68, f. 47v).

Naime, Židovi su često u povijesti bili optuživani za izazivanje velikih katastrofa,<sup>135</sup> što je sa sobom nosilo ozbiljne posljedice: progone i restrikcije. Nakon *Velike trešnje* i dubrovački puk je u mističnom ozračju tražio uzroke okrutne Božje kazne.<sup>136</sup> Budući da je odnos prema Židovima u Dubrovniku bio liberalniji nego u drugim katoličkim središtima, što se kosilo sa crkvenim propisima, a ogledalo se u njihovu boravku unutar gradskih zidina, postojanju sinagoge u Gradu, neprovođenju zakona o ograničavanju stanovanja, kretanja i odnosa s katolicima, u ovoj situaciji su lako mogli postati žrtvom iracionalnog bijesa dubrovačkih građana. Kako bi to izbjegli, pritajili su se i suzdržavali od tužbi sudu, ne privlačeći pažnju. U toj situaciji nije bilo uputno govoriti o velikim bogatstvima kojima su raspolagali, međutim, nositelji vlasti preuzeli su dio odgovornosti u zaštiti njihova imetka. To se može pratiti kroz kaznene postupke,<sup>137</sup> a postoje i primjeri sprečavanja krađe. Primjerice, Luka Pozza je u prvim danima nakon potresa platio odmetnutim *barabantima* pet dukata da bi vratili ukradene židovske tkanine iz Sponze.<sup>138</sup>

### *Vrsta ukradene robe*

U razdoblju neposredno nakon potresa iz gradskih kuća krali su se prvenstveno novac i dragocjenosti, te kućne potrepštine, tkanine i odjeća. Prijave se uglavnom bave krađama velikih vrijednosti, a ostale se stvari usputno spominju. Stoga se iz iskaza u sudskim procesima najviše može saznati o količini i vrsti novca koji su posjedovali pojedini dubrovački građani i nakitu što su ga nosile bogate Dubrovkinje. Unutar opsežnijih postupaka otkrivaju se i detalji o opremi dubrovačkih interijera i sadržaju trgovačkih magazina.

<sup>135</sup> O Židovima kao krivcima za epidemije kuge i drugih bolesti vidi: Joshua Trachtenberg, *The Devil and the Jews*. Illinois: Varda books, 2001: 104-105, 135.

<sup>136</sup> Bobali piše da su Dubrovčani kažnjeni zbog lošeg vladanja i djela, a da sav narod govori da se potres dogodio zato što su Marojicu Cabogu izveli iz crkve, povrijedivši time pravo crkvenog azila. Pismo Frana Jakovljevog Bobali od 18. travnja 1667. (R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 51). Stjepan Gradić u svom pismu dubrovačkoj vladi spominje da razloge treba tražiti u opačinama stanovnika i javnim igrama (Đ. Körbler, *Pisma opata Stjepana Gradića Senatu Republike Dubrovačke od godine 1667. do 1683*: 33).

<sup>137</sup> Osim u već navedenom postupku protiv Ilije Paskićevog, koji pokreću suci, u postupku Frana Bosdarija protiv Trojana Paljetkovića inzistira se upravo na saznanjima o sudbini židovskog novca koji su, među ostalim, pljačkaši imali uz sebe (*Lam. Int. For.* sv. 65, f. 199; R. Samardžić, *Borba Dubrovnika za opstanak*: 137). Veliki sudski proces zbog krađe židovske svile i ostale robe iz Carinarnice nije vođen pred Kaznenim sudom, ali se spominje u drugim izvorima (A. Vučetić, »Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.«: 354-357).

<sup>138</sup> A. Vučetić, »Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.«: 354-357.

## Novac i zlato

Podignute optužnice spominju ogromne sume koje su posjedovali bogati pojedinci. U to doba u Gradu nije postojala institucija u koju bi se ulagao novac, nego su ga Dubrovčani ulagali u banke u Napulju i Rimu,<sup>139</sup> a čini se da su velike količine novca bile spremljene u kućnim škrinjama i u Sponzi. Vicko Tomašev je u kući Miha Petrovog Zamagna, između ostalog, pronašao 6.000 dukata.<sup>140</sup> Novac se držao u zavežljajima (*gropima*) koji su sadržavali *škartoce* pune dukata. Češće od službene vrijednosti novca, na sudu se koriste oznake za količinu: *gropi*, *saketi*, *faculeti*, *kutli* i drugo. Iz tih je oznaka vrlo teško odrediti o kojim se vrijednostima radi. U iskazima svjedoka nalazimo različite oznake za istu količinu novca, koje je teško uspoređivati.

Na primjer Tomo Pavov, svjedočeći o vađenju stvari iz ruševina kuće Luka Junijevog Sorgo, tvrdio je da je Luka Markov sa Šipana iz slomljene škrinje izvadio jednu vreću od kože dugu oko lakat, a presjeka kao dno od *ibrika* (posuda za kuhanje kave). Luka je rekao: “Neka vidim što je u njemu” i otvorivši ga vidio da je pun zlatnih cekina. Iz istog *kašuna* izvadio je *saket* pun *škartoca* grošeta *capacita d’un cupello*.<sup>141</sup> Zatim je našao i treći veliki *saket* s oko pola *kupela škartoca* grošeta. Četvrti *saket* od pola *kupela* je bio pun reala. Luka je sve *sakete* stavio u platnenu vreću i odnio u *porat* na barku. Anula, optužena sluškinja, govoreći o istome, rekla je da je iz škrinje izvađen jedan *saket* kapaciteta *d’un cupello Raguseo* pun dinara, drugi od kože dug oko lakta, a širok koliko grlo od turskog *ibrika* do pola pun cekina, treći *grop* pun reala, otprilike tri *kutla* i četvrti za *kuto i po* reala.

Sam Luka Markov navodi da je iz *bavula* izvadio *saket* sa 366 cekina, drugi *saket* širok pola *kupela* pun grošeta i treći sa 20 *škartoca*. Osim toga navodi da je našao i 7 *crocion*a i dvije velike žute monete koje nije prepoznao.

U procesu podignutom zbog krađe novca Vladislava Lukinog Gozze spominje se veliki broj *gropa* koje su vojnici prenosili iz Sponze na Peskariju. Oni im ne znaju broja, ali navode da je jedan sadržavao oko 1.000 dukata.<sup>142</sup>

<sup>139</sup> Gradić savjetuje da se u Dubrovniku otvori javna štedionica po uzoru na rimske. Stoga je prva javna štedionica Sv. Vlaha otvorena 1674. godine, ali nije bila dugog vijeka jer Dubrovčani nisu imali u nju povjerenja, te su i dalje skrivali novac ili ga ulagali u inozemne banke (Đ. Körbler, *Pisma opata Stjepana Gradića Senatu Republike Dubrovačke od godine 1667. do 1683*: 33, 35-36).

<sup>140</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 113v, 132, 163, 171. Radi se o oko 12.5 kg čistog zlata. Naime, u to vrijeme iznos harača bio je 12.500 ungara, što je odgovaralo iznosu od oko 20.000 dukata i težini od 42 kg čistog zlata (V. Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*: 184-185).

<sup>141</sup> Uborak ili kupel - šuplja mjera (za količinu suhe tvari koju sadrži). Uborak za žito je težio oko 11 kg. Radi se svakako o mnogo novca.

<sup>142</sup> *Lam. Crim.* sv. 7. f. 18v-29v, 39v-41 (11. studenog 1667).

S obzirom na razvijenu trgovinu po raznim krajevima Europe i Turske, te umješnost u novčarskom mešetarenju, Dubrovčani su se služili raznim vrstama moneta. Mnoge od njih u trenutku potresa nalazile su se spremljene u škrinjama dubrovačkih građana. Uz dukate i grošete, službeni dubrovački novac, dubrovački plemići i bogati građani na sudu su prijavljivali krađe turskih arslanija, cekina venecijanskih, *dupiona* talijanskih i španjolskih, talira i ugarskih reala ili *ungara*.

Osim navedenih dukata spremljenih u Sponzi, Vladislavu je ukradena i velika količina novca iz srušene kuće u blizini katedrale. Petar Puljiz iskopao je i plavu svilenu torbu *pletenu na turski način* u kojoj su bile razne monete: zlatni dupioni od deset, četiri, pet i šest španjolskih dupiona, razni talijanski novac, 500 ungara, te jedna zlatnik i jedan srebrnjak sa znakom Sv. Vlaha.

Iako je strane monete bile uobičajeno naći u kućama trgovaca i plemića, čini se da se nisu koristile u lokalnoj trgovini. Građani koji se nisu bavili međunarodnom trgovinom morali su u godinama nakon potresa pred sudom obrazlagati njihovo posjedovanje. Stoga su Petar Puljiz i njegova supruga Marija dugo skrivali zakopan talijanski, francuski i španjolski novac, pokušavajući ga tajno promijeniti kod trgovaca koji su putovali u strane zemlje. Dubrovčani su ga, naime, nerado primali zbog straha da je novac ukraden i da bi se njegovim primanjem našli upleteni u zločin. Luka Jerov iz Cavtata svjedočio je da mu je Marija Puljiz dugovala 30 cekina i da je dug pokušala podmiriti zlatnim španjolskim ili francuskim *duppionom*, što je on odbio tražeći da mu plati u grošetima. Marija je otišla razmijeniti, ali nije rekla kod koga. Miha Ivanovog iz Risna upitala je da joj promijeni strani novac jedanput, kad je imao otputovati za Veneciju. Pogađala se oko prodaje plijena s kamenarom Nikolom Pavlovićem s Korčule koji je tada radio na obnovi kuće Serafina i Nikolice Bona, a Mada, žena Frana Spurte vidjevši jedan dvostruki zlatnik (*doppion*) u rukama Marije Puljiz, izrazila je sumnju u njihovo porijeklo rekavši: "U debeloj su zemlji ovi *doppioni* rasli."<sup>143</sup>

Nikola Pavov Saraca čuvao je svoj novac u Sponzi. Njegov je novac ostao u srušenom dijelu, pa je zatražio od Nikole Bunace s Lopuda i njegovih sinova da mu iz ruševina iskopaju škrinjicu punu reala. Izvadiвши je, oni su mu iz nje ukrali *grop* od tristo reala.<sup>144</sup> Iz kuće Petra Dragojlovića, trgovca iz Sarajeva, odnesena je kutija sa zlatnom kolajnom i turski novac *arslanije* u više *gropa* i *saketa*.<sup>145</sup>

<sup>143</sup> Lam. Int. For. sv. 68, f. 5-12, 13-20, 21v-27v, 29-31v.

<sup>144</sup> Lam. Crim. sv. 9, f. 7v, 8v-9, 21. siječnja 1671.

<sup>145</sup> Lam. Crim. sv. 10, f. 13v-14, 28v, 44v.

Osim novca, dubrovačke su kuće čuvale veliku vrijednost u zlatu, srebru i ostalim dragocjenostima, a poneki spis Kaznenog suda sačuvao nam je svjedočanstvo o detaljima nakita dubrovačkih vladika i građanki. Nosile su ogrlice od zlata, koralja i bisera, posjedovale krunice sa zlatnim *senjalima*, zlatne narukvice i prstenje s raznim dragim kamenjem, te nakit od srebra. Primjerice, braća Matteini su u kući imali 40 zlatnih prstenova čija je vrijednost bila 5.000 dukata,<sup>146</sup> a Katarina Gvozdenova, sluškinja pok. Marka Boškova iz Kotora, tvrdila je da je njen gospodar u kući imao nakita, zlata i srebra u vrijednosti 20.000 dukata. Frano Germani, njegov *neput*, iznio je jednu torbu s 44 *škartoca* puna grošeta, a ostalo je sve pokradeno.<sup>147</sup> Optuženi Nikola iz Primorja vratio je u ruke Nikolice Đivovog Bona dva zlatna *kolarina*, od kojih je jedan *fato al modo di ghaitano*, sa zlatnim križem i biserima.<sup>148</sup>

Iz ruševina kuće Marije Sorgo, osim cekina i grošeta, izvađena je *trabaka* svile, ženski *koreti*, ubrusi od platna, crvena krunica sa zlatnim zrnima, zlatna ogrlica, *kolarin* od bisera, dva prstena s kamenjem bijelim i crvenim, srebrni pladnjevi, *protiegliac*, *kropjenica* (škropilo za krštenu vodu) i bočica s ružinom vodicom, sve od srebra.

Frano Jakovljević Bobali u potresu je doživio velike obiteljske i materijalne gubitke. On je prijavio da mu je iz srušene kuće u Gradu nestao obiteljski nakit - naušnice (*orećini*) s biserima velikim, jedan *orećin* mali, dvije *rochete*, *girtalino*, dijamant, dva prstena s bijelim kamenom, jedan s perlom, jedan s crvenim kamenom i osam prstenova za djecu, te jedan lanac dupli.<sup>149</sup>

Ori, ženi Martolice Orsata Cerva, osim nakita - više pari zlatnih naušnica, ogrlica (*kolarin*) od bisera i koralja, ukradena je iz kuće i slika Gospe.<sup>150</sup>

Bogati nakit posjedovale su i *dumne*, osobito one iz samostana Sv. Klare, koji je bio elitni, jer su u nj ulazile samo plemkinje.

Samostan je u potresu posve srušen. *Dumna* Paula Junijeva Resti angažirala je Raosava Bazdačića iz Topolog u Primorju da joj iskopa škrinjicu u kojoj je

<sup>146</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 215, 216v-221, 222-223v, 17. kolovoza 1667.

<sup>147</sup> Budući da je Marko poginuo u kući, njegova je sluškinja pokrenula postupak pred Kaznenim sudom.

<sup>148</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 190, 15. srpnja 1667.

<sup>149</sup> *Lam. Crim.* sv. 8, f. 69v-70, 85.

<sup>150</sup> Tužbu za krađu dragocjenih stvari iz kuće podnio je 26. studenog 1670. u njeno ime Martolica Orsatov Cerva protiv Mihajla Kurajice, njena vlastitog kmeta iz Brotnica koji je tada živio u Čilipima (*Lam. Int. For.* sv. 68, f. 192).

bilo malo zrcalo, lančić posuđen od Jele, udovice Mata Gondola, te biserna ogrlica od Marina Bonde. U međuvremenu je s drugim *dumnama* otputovala za Anconu, a Raosav je Petrunjeli Caboga, redovnici iz istog samostana koja je ostala na Šipanu, odnio zralce, ali ne i ostalo što je bilo u istoj škrinjici.<sup>151</sup>

Osim plemića i bogatih građana, pripadnika bratovština lazarina i antunina, krađu vrijednih stvari ponekad su prijavljivali obični slugе ili seljani. Primjerice, Anica Đivanova iz Čibače tvrdila je da je u srušenoj kući don Vicka Brzice imala škrinjicu sa zlatnom kolajnicom, 15 zlatnih prstenova, od kojih dva s rubinom, jedan s bijelim kamenom, četiri *a modo di rochetta* s crvenim kamenjem, te pet s perlom. Sve joj je odnio nepoznati lopov, a uz to je uzeo i srebrni i metalni pribor za jelo, dvije biserne ogrlice, 30 dukata u jednoj *bursi*, ogrlicu od koralja, stolnjak, jednu *dolamicu inakarnanu*, *dolamicu* od svile, jednu maramu vezenu zlatom i jednu običnu, dvanaest *fazuleta* od svile, dva komada tkanine, *na redice*, *za velo*, jedan *koret* od raše.<sup>152</sup> Made Božova iz Ljupča tvrdila je na sudu da je njena sestra Anica Đurova u kući imala 12 zlatnih prstenova, zlatni lanac, *saket* pun cekina, 4 srebrne žlice i vilice te druge vrijedne stvari koje su ukradene nakon potresa.<sup>153</sup> U oba slučaja radi se o ženama iz dubrovačkih sela, a bogatstvo koje su navele u tužbama ne odgovara njihovu statusu. Stoga je upitno njegovo porijeklo.

### *Kućne potrepštine, odjeća i alat*

S obzirom na ogromne materijalne gubitke, u ovom su razdoblju rjeđe prijave krađa stvari manje vrijednosti. Ipak, neki slučajevi navode kućne potrepštine, odjeću, alat i drugo, uvodeći nas u svijet svakodnevice dubrovačke vlastele i građana. Iskazi oštećenika odškrinuli su nam vrata dubrovačke kuhinje, blagovaonice i ormara u 17. stoljeću, kao i trgovačkih magazina punih robe. Među najvrednijim stvarima su bale raznog tekstila - svile, damasta, holandskog skrleta, zatim raše, lana, sukna i *veluta*. Nalazimo ih po magazinima, trgovinama, u Sponzi ili po kućama. Navedene tkanine dio su bogate trgovačke razmjene između istoka i zapada koja se odvijala preko Dubrovnika. Ponekad saznajemo i imena dubrovačkih trgovaca te podatke o njihovim trgovinama i putovanjima.

<sup>151</sup> Tužbu protiv Raosava pred Kaznenim sudom u Dubrovniku podignula je Jela, udova Orsata Matovog Gondola, 8. svibnja 1668. godine (*Lam. Crim.* sv. 7. f. 154).

<sup>152</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 175v-176, 1. svibnja 1668.

<sup>153</sup> Za krađu je optužen *soldat* Nikola Kuculić 18. srpnja 1671 (*Lam. Crim.* sv. 9, f. 151v).



Za krađu 10 bala zelenog damasta i dvije zlatne *manine* (narukvice) odgovarala je grupa Primoraca iz sela Trnave i Kručice tek u lipnju 1676. godine.<sup>154</sup> Bale su se nalazile u srušenoj kući Marina Nikolinog Binciola koji je poginuo u potresu.

Nikola Mišin iz Šilježaka, Andrija Manitalica iz Gabrila, Đuro Kolić iz Stravče i drugi ukrali su iz kuće Nikole Matova Resti i brata mu Miha u Gradu razne vrste tekstila: holandski skrlet, *velut*, 30 košulja muških *na redice na tursku* i 30 *bječava*, zatim pištolj, srebrne žlice i vilice, osam noževa, sedlo, maramice izvezene zlatom i 600 dukata.<sup>155</sup>

Osim tekstila u balama, koji je bio trgovačka roba pa se mogao preprodati po visokoj cijeni, lopovi su krali mušku i žensku odjeću, i to odijela, košulje, *felsate*, *dolamice inkarnane*, maramice izvezene zlatom, *korete*, *faculete*, razna odijela, *bječve*, *cavezze*. Odnosili su se dijelovi posteljine - od *stramaca*, *krpatura* do raznih pokrivača, npr. pokrivač od raše sa svilenim resama ili *schiovine* (vuneni debeli pokrivač), pa i čitave postelje, zatim *bavuli* i razni drugi namještaj, *tapiti* turski, *karpete puljiške*, svijećnjaci i druga rasvjetna tijela - *lukjerno*, *lampiuni*, čak i slike. Puške i mačevi, kao uobičajeni dio kućnog inventara, također su vrlo često plijen kradljivaca. Trpezarije su bile opremljene srebrnim priborom za jelo, pliticama i posudama od srebra, keramičkim i kristalnim posuđem, tanjurima od kositra, a među vrijednim stvarima našle su se često i srebrne britve i razne posudice za ružinu vodicu i slično. Od kuhinjskih potrepština često su se krali kotlovi, *romijenče* i stolnjaci.

U opsežnom postupku vezanom za krađu iz kuće pok. Frana Radaglija navodi se, uz dragocjenosti, veliki broj kućnih potrepština i drugih vrijednih stvari.

Prije požara iz kuće je izvađena srebrna škrinjica s nakitom, dva *kolarina* od bisera sa zlatnim *senjalima*, niska od koralja, naušnice, prsten i zlatni *kolarin* s križem, te velika zlatna *grmjela* i zlatno raspelo. Osim toga, spašeno je i mnogo srebra, među tim dva srebrna pladnja, jedan s postoljem a drugi bez njega, zatim *bokar* (vrč), *kerostata* (svijeća od voska), *paprijenica* (posudica za papar), te *romijenčica* (zdjelica) od srebra za blagoslovljenu vodu, srebrna posuda za slatkiše ili voće, tri *bochette* zlatne, dvije staklenke za vodu ružinu koja se drži na *tavulinu* (stoliću), slomljena *češčelica* (posudica za kruh), pozlaćena srebrna čašica, srebrne vilice i žlice, te posrebreni mač. Od ostalih kućnih potrepština svjedoci navode

---

<sup>154</sup> Tužbu je podignuo Luka Franov Bona kao suvlasnik navedene kuće. Vjerojatno je kasna prijava rezultat rješavanja nasljedničkih odnosa (*Lam. Crim.* sv. 11. f. 88v).

<sup>155</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 53.

*barjele* (bačve) i *conca di latone* (limene zdjela), dvije *cesti* (košarice) i *baleriće* (posudice) od kositra, 72 *pjata* od kositra, *kačicu*, metalne svijećnjake, *sechi od rama* (vjedra od bakra), *lincule* i jedan *kušinić*, a od odjeće *koret rekaman* (izvezen) od brokata, žutu vunu i bijeli konac, *mintene* (ukrasni nadstolnjaci) od *veluta*, damasta i vune, kožu u raznim bojama, pletenice ženske, široku košulju od svile optočenu na tri mjesta srebrom, *tkanicu* (dio odjeće) djelomično optočenu srebrom te čitav *kašun* (škrinja) s *vestitima gospara* Radaglija.

Iz srušene kuće pok. Marije Marina Primi sluškinja Marica je prije požara izvadila srebro, nakit i novac te raznu robu i namještaj, među ostalim stvarima i sto dukata u grošetima, jednu veliku srebrnu pliticu, bijelu žensku haljinu i tamno sivi rubac. Sluškinja je tvrdila je da je sve predala Petru Zlatariću, koji ju je i pozvao da kopa. Osim toga, fra Pio donio je Petru Zlatariću i njegovoj ženi Kati četiri velika srebrna svijećnjaka i srebrni vrč, koje je Mara posudila crkvi Sv. Dominika.<sup>156</sup>

Iz ladanjsko-gospodarskih zdanja, uz uobičajenu opremu kuće, krali su se *barjeli* (bačve) vina, badnjevi za vino, ulje, sočivice i pšenica, barke i razna oprema - mreže, jedra, vesla, sidra, tende za barku. Od alata nestaju razne motike i ostali alat za poljske radove, te građevinski alat - *dlijeta*, *korać*, *terša*, *baline*, pile, svrdla.

Paula Giganti tužila je 19. studenoga 1667. godine Tonka Markovića iz Mokošice da joj je pokrao razne stvari iz srušene kuće. Radi se o vrtnom alatu, raznom posuđu, zatim sidru od barke i dvije puške.<sup>157</sup>

Arhidakon Bernard Giorgi optužio je kaznačinu Sv. Đurđa za krađu alata i kućnih potrepština iz kuće. Radilo se o pokrivaču za postelju, dvije *schivine*, 25 keramičkih tanjura, *gradelama*, bačvici i *pjatu* od kositra, a skinute su mu i brave.<sup>158</sup>

Istoga je dana prijavio nestanak mjedene svjetiljke po mletačkom modelu (*lucerna d'ottone alla venetiana*), 30 keramičkih *pjata*, kristalnog posuđa i ostalih kućnih stvari iz kuće u Mokošici.<sup>159</sup>

Iz ljetnikovca Luka Junijevog Sorgo ukradeni su svijećnjaci, kotlovi, tepisi, prekrivači i puške, te više vrsta mreža, jedra i tenda za barku.<sup>160</sup>

<sup>156</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 206, 4. kolovoza 1667. Tužbu protiv Marice i Marina Nikolinog iz Blata u Župi dubrovačkoj podigli su Šimun Gleđević i Stjepan Sorgo, prokurator Marije, udove Petra Rogačića, i Fjoke, udove Miha Ivanovog Sorgo-Bobali.

<sup>157</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 38v.

<sup>158</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 239, 22. rujna 1667.

<sup>159</sup> *Lam. Int. For.* sv. 65, f. 238v, 22. rujna 1667.

<sup>160</sup> *Lam. Crim.* sv. 7, f. 47, 7. prosinca 1667; R. Samardžić, *Borba Dubrovnik za opstanak*: 140.

## Zaključak

Istraživanje kriminaliteta nakon *Velike trešnje* otkriva mnoge aspekte društvene situacije i svakodnevice u razrušenom Dubrovniku, a potrebno ga je analizirati u svjetlu događaja koji su mu prethodili. Stalno podrhtavanje tla, požar i razbojstva suočili su dubrovačke građane sa borbom za goli opstanak. S druge strane, osjetili su slabost vlasti da ih zaštiti, ali i spriječi u zloupotrebi kaotične situacije. Stoga su krađe, prevare i građanski neposluh u ovom razdoblju znatno intenzivniji nego u mirnodopskim vremenima.

Najveći broj prijavljenih krađa dogodio se za vrijeme iskopavanja vrijednosti iz ruševina, pod prijetnjom novih potresa i požara koji je 20 dana harao gradom. Krivci su gotovo uvijek angažirani od samih oštećenika za rad na spašavanju imovine. Naime, zbog kontrole izlaza i ulaza u Grad, koja je uspostavljena u samo nekoliko dana zahvaljujući očuvanosti gradskih zidina, pristup je bio ograničen na one koji su pred stražom mogli legitimirati svoju ovlast da prekapaju po ruševinama, ali tijekom iskopavanja i tokovi vrijednosti nakon prolaska kroz gradska vrata nisu se mogli nadzirati.

Osim s krađama, tijekom ponovnog uspostavljanja institucija vlasti plemstvo je nailazilo na velike poteškoće u vraćanju svog poljuljanog autoriteta. Međutim, unatoč velikom nezadovoljstvu, neposluhu, kriminalu, pa čak i oružanoj pobuni, u mentalitetu dubrovačkih stanovnika ostalo je duboko urezano uvjerenje da plemstvo vlada i upravlja Republikom na dobrobit zajednice. Vlastela su i dalje predstavljala simbol slobode i neovisnosti, što su svi htjeli očuvati u trenutku kad su im Venecija i Turska snažno zaprijetile. Sve ekscesne situacije ostale su u malom mjerilu i mogu se svesti na osobni probitak pojedinaca, a ne dovode u pitanje vladajuću klasu.

Već nekoliko dana nakon katastrofe započela je restitucija sustava vlasti. Taj se sustav, osim na institucijama, temeljio na odgovornosti svih građana, poglavito vlastele za dobrobit zajednice. Analizom tužitelja utvrđeno je da su plemići nakon tragedije bili u većoj mjeri posvećeni rješavanju problema zajednice, nego svojih, pokrećući postupke u ime crkava, samostana, te udovica i siročadi, a odlažući podizanje optužnica zbog krađa vlastite imovine. Uz ostalo, to je zacijelo pridonijelo rekonstrukciji autoriteta plemstva koja se postepeno odvijala u razdoblju od nekoliko godina.

Prvih dana nakon potresa, pritisnuti krajnjom nevoljom, plemići i bogati građani pregovarali su s kopačima kao sa sebi ravnima, nudeći im polovicu

svoga iskopanog, ali već desetak dana kasnije vlasnici su počeli povlačiti danu riječ i dovesti u pitanje dogovor. Društvene norme polako su se mijenjale, pa je od 1669. godine nadalje situacija bila zrela da gospodari od kmetova i slugu koji su iskopavali njihove stvari sudski zahtijevaju povrat svega, a spašavanje imovine iz ruševina prikažu kao njihovu dužnost. Autoritet plemstva vidljiv je i u činjenici da u čitavom proučavanom razdoblju protiv njih gotovo da i nema optužnica, čak i kada postoje ozbiljni elementi koji ukazuju da su počinili zločin.

Kroz prijavljene slučajeve krađa suvremenici iznose svjedočanstva o vrijednom inventaru dubrovačkih kuća i velikoj količini novca koji je u njima bio pohranjen, opisuju nakit bogatih Dubrovkinja, kućnu opremu i odjeću. Ukradene stvari prodavale su se preko granice, sakrivalo po selima i zakopavale. Ponekad bi kradljivci godinama kasnije odlučili nešto od plijena prodati ili založiti kod zlatara, što ih je otkrivalo i dovodilo pred sud.

Budući da su bogati interijeri i oprema dubrovačkih kuća u više navrata stradavali u potresima, ratovima i pljačkama, danas su od njih ostali tek tragovi, neki od njih upravo u zapisnicima Kaznenoga suda.

***LOOT AND PREY WHILE YOU MAY:  
THEFTS IN THE AFTERMATH OF THE 1667  
GREAT EARTHQUAKE OF DUBROVNIK***

PETRICA BALIJA

*Summary*

This article is part of a broader study examining the plunder and looting that took place in the aftermath of the Great Ragusan Earthquake of 1667 based on the records of the Criminal Court of Dubrovnik from the restoration of the judicial order on 21 June 1667 until the end of the year 1676.

By analysing the theft reports of valuables, household items and other belongings from the ruins immediately after the earthquake or during the excavations, the article traces the degree of social disorder after the disaster and the course of the stabilisation process. Close encounter with death, series of quakes, fires and large-scale plunders had an overnight impact on the general moral norms and the popular attitude towards authority. The article also focuses on the behaviour of different social groups in the aftermath of the Great Earthquake, notably their attitude towards private and communal property. Special emphasis has been placed on the role of the patriciate as the sole authority in the protection of the citizens' property and the prevention of looting as a major prerequisite in the stabilisation of power and authority of the legal system.

Many cases of theft have remained unreported, as opposed to those in which the whereabouts of the stolen items could be accurately traced as hidden or buried, sold or taken out of the Republic. Descriptions of precious pieces of jewellery, silverware and other valuables clothes, household items, tools and merchandise afford insights into the inventory of the Ragusan households and the content of the merchant warehouses, contributing to a panoramic overview of everyday life of Dubrovnik's inhabitants in the seventeenth century.

